

Online tútoring – proces, komunikácia a príprava didaktických materiálov

Hedviga Hafičová – Rastislav Rosinský – Tatiana Dubayová

Prešov 2022

Publikácia vznikla s podporou Nadácie Rómsky vzdelávací fond – organizačná zložka zahraničnej nadácie Roma Education Fund

Online tútoring – proces, komunikácia a príprava didaktických materiálov

Autori

Hedviga Hafičová - Rastislav Rosinský – Tatiana Dubayová

Recenzenti

doc. Mgr. Ján Hučík, PhD.

doc. Mgr. Jurina Rusnáková, PhD.

PaedDr. Zuzana Vagnerová

Vydavateľstvo Nadácia Rómsky vzdelávací fond – organizačná zložka zahraničnej nadácie Roma Education Fund

© Autori, 1 vydanie

ISBN 978-80-570-3565-7

ISBN (online verzia) 978-80-570-3566-4

Obsah

Úvod	5
1 Online tútoring	7
2 Komunikácia a zásady komunikácie v online tútoringu	13
2.1 Základné charakteristiky online komunikácie	13
2.2 Proces tvorby spolupráce tútora a edukanta v podmienkach online komunikačného procesu	16
3 Príprava edukačných materiálov a odporúčania pre realizáciu tútoringu s edukantmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	27
3.1 Nástroje edukácie v online prostredí	27
3.2 Tvorba prezentácie a výučbového videa	30
3.3 Tvorba elektronického učebného textu	37
3.3.1 Požiadavky na elektronický učebný text	39
3.3.2 Prijímanie a spracovanie informácií z textu (recepčia textu)	41
3.4 Odporúčania pre realizáciu tútoringu s edukantmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami	43
4 Tvorba didaktického testu	51
4.1 Čo je didaktický test?	52
4.2 Ako zostaviť test	58
4.3 Didaktické testy a Bloomova taxonómia kognitívnych cieľov	60
5 Pravidlá etického správania v prostredí online tútoringu	67
Záver	73
Zoznam bibliografických odkazov	75
O autoroch	79
O nadácii	81

Úvod

Tútoring ako forma pomoci študentom, ktorí majú záujem doplniť, skvalitniť svoje vzdelávacie výsledky nemá v podmienkach slovenského školstva dlhú históriu. Vo viac alebo menej formalizovanej podobe bol dlhodobo realizovaný ako domáce doučovanie (na súkromnej báze) alebo doučovanie v rámci školského prostredia, bez významnejšej systémovej podpory.

Online tútoring ako jedna z jeho podôb je realizovaný v internetovom prostredí, čo sa v súčasnej dobe pandémie ponúka ako jedno z možných čiastkových riešení vyrovnávania nerovností medzi žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia a žiakmi štandardnej populácie. Vytvorenie online tútoringového centra Amos Academy vytvára priestor pre elektronické vzdelávanie. Multimediálne technológie, internet, elektronické médiá sú v tomto prostredí využívané pre zlepšenie kvality vzdelávania a vzdelávania sa.

Vysokoškolská učebnica je jedným z výstupom projektu *Šanca mat' budúcnosť*, avšak myšlienka venovať sa podpore žiakov ako výskumnej aj aplikačnej téme u všetkých autorov vznikla oveľa skôr a nadväzovala na ich predchádzajúce aktivity v tejto oblasti. V užšom kontexte je určená tútorom pre Amos Academy a ich žiakom a študentom, v širšom všetkým, ktorí využívajú online prostredie na vzdelávacie účely.

V kontexte cieľov projektu používame v texte oslovenie tútor a edukant. Tútor je osoba, ktorá vykonáva vzdelávaciu činnosť (či už učiteľ alebo osoba, ktorá chce tútorovať a dokáže vysvetliť vybranú tému/témy s veľkou hĺbkou vedomostí, vlastným zápalom). Edukant je študent alebo žiak, ktorý využíva služby Amos Academy (žiak základnej školy alebo študent strednej alebo vysokej školy).

Štruktúra učebnice nadväzuje na obsah práce tútora, pozornosť je zameraná na realizáciu tútoringu v online prostredí, tvorbe učebných materiálov a didaktických testov. Využívanie internetového prostredia si vyžaduje špeciálne vedomosti a zručnosti od tútora aj edukanta v oblasti online komunikácie a s vedomosťami o rôznych aplikáciách a spôsoboch práce. Súčasťou sú aj informácie o etike a etickom správaní a stručný vstup do špecifik vzdelávania žiakov a študentov s rôznymi špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. V úvode každej kapitoly je uvedený hlavný cieľ vymedzujúci zameranie jej textu a v zhrnutí na záver sumarizujeme hlavné myšlienky kapitoly a uvádzame otázky a úlohy pre čitateľa.

Ďakujeme organizácii Roma Education Fund (REF) za príležitosť podieľať sa na realizácii projektu *Šanca mat' budúcnosť* a za výzvu vytvoriť text súvisiaci s obsahom práce tútorov v tútoringovom online centre Amos Academy. Dovoľujeme si poďakovať recenzentom doc. Mgr. Jánovi Hučíkovi, PhD., doc. Mgr. Jurine Rusnákovej, PhD. ako zástupcom akademickej obce a PaedDr. Zuzane Vagnerovej, zástupkyňi pedagogických pracovníkov, za ich odborné komentáre, pripomienky a návrhy na skvalitnenie textu. Ako každý odborný text, aj tento sa rodil v zmesi emócií, ktorých základom je nadšenie, motivácia a viera, že pomáhamo rozvíjať dobrú myšlienku. Veríme, že to v texte nájdete. Prajeme príjemné čítanie.

1 Online tútoring

Hlavný cieľ kapitoly

Tútorstvo ako aktívna forma pomoci študentom s rôznymi druhmi ťažkosťí je známa od staroveku. Kedysi bola vyhradená žiakom/študentom z majetnejších rodín, ale podpory sa dostalo aj chudobným a talentovaným. V súčasnosti sa tútoring vyskytuje v edukačnom procese v podobe tzv. doučovania, ktorého úlohou je zvýšiť školskú úspešnosť či už v užšom ponímaní školského prospechu alebo v jej širšom chápaní ako využívania jeho potenciálu a pomôcť prekonať prekážky pri jeho vzdelávaní^{1,2}. S doučovaním je spájané aj slovné spojenie tieňový vzdelávací systém. Cieľom tejto kapitoly je ozrejmiť základné pojmy viažuce sa k tútoringu, ktorý môžeme vnímať ako službu poskytovanú za účelom naplnenia vzdelávacích potrieb.

Čo je to tútoring?

Tútoring/doučovanie môže pomôcť posilniť porozumenie témy, predmetu, zvýšiť sebadôveru a vybudovať dôležité učebné schopnosti. Zvyčajne nadväzuje na formálne školské prostredie, ale ide o neformálne vzdelávanie. Doučovanie je forma výučby, ktorá má v porovnaní s triednou výučbou dve hlavné črty. Prvá charakteristika sa týka počtu zúčastnených, kedy tútor venuje pozornosť iba jednému žiakovi/študentovi alebo ju delí len medzi malý okruh učiacich sa. Druhá charakteristika sa týka úlohy tútora ako sprievodcu učením, ktorý prispôbuje svoje pôsobenie individuálnym potrebám žiaka/študenta, oproti učiteľovi, kedy je potrebné, aby sa študenti na hodine prispôbili vedeniu učiteľa¹. Predpokladom doučovania je iniciatíva zo strany žiaka (aj keď možno nie pre prvý krok, ale pri aktivite a zapojení sa do procesu učenia/učenia sa). Cieľom doučovania môže byť pomoc študentom, aby si dokázali pomôcť sami, priama pomoc alebo ich viesť bodu, keď sa stanú samostatným učiacim sa, a teda už nepotrebujú tútora. Ako uvádza Gourgey (1992)², vzdelanie, ktoré študenti môžu získať pri doučovaní, nie je o konkrétnom predmete, ale o porozumení, ako sa učiť a o ich osobnej úlohe v tomto procese.

¹ HELUS, Z. (1982). *Pojetí žáka a perspektivy osobnosti*. Praha: SPN.

² ČÁP, J., MAREŠ, J. (2001). *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál.

¹ NKAMBOU, R., BOURDEAU, J., MIZOGUCHI, R. (Eds.) (2010). *Advances in Intelligent Tutoring Systems*. Springer, Heidelberg: *Studies in Computational Intelligence*, roč. 308. Dostupné na: <https://link.springer.com/book/10.1007%2F978-3-642-14363-2>

² GOURGEY, A. F. (1992). Tutoring Developmental Mathematics: Overcoming Anxiety and Fostering Independent Learning. *Journal of Developmental Education*, roč. 15, č. 3, s.10.

Tútoring môže byť klasifikovaný podľa rôznych kritérií:

- podľa prostredia, ktorom sa odohráva (osobné stretnutie/elektronické prostredie),
- podľa osoby, ktorá ho realizuje (napr. učiteľ, rovesník, nadšený ne-profesionál a pod.),
- podľa obsahu, aký ponúka, resp. pre naplnenie akých potrieb žiakov je určený (napr. obsah predmetu, rozšírený obsah učiva, pomoc s domácimi úlohami, pomoc pri špecifických problémoch učenia, príprava na vyšší stupeň vzdelávania a pod.).

V kontexte tejto vzdelávacej platformy Amos Academy je tútoring realizovaný online, profesionálmi, teda učiteľmi a jeho obsahom sú všetky vyššie uvedené činnosti.

Ako sa odlišuje elektronický tútoring (e-tútoring) od realizácie na osobnej úrovni?

E-tútoring je charakterizovaný ako tútoring, ktorý si vyžaduje použitie nejakej formy informačných a komunikačných technológií. Môže zahŕňať odosielanie e-mailov medzi tútorom a žiakom/študentom, písanie textových správ pomocou mobilných telefónov, chatovanie, zverejňovanie správ na digitálnych výveskách alebo fórach a doučovanie prostredníctvom materiálov zverejnených v elektronickom prostredí. Špecifickou formou e-tútoringu je *online tútoring*, kedy je doučovanie realizované v online prostredí prostredníctvom vybranej aplikácie, resp. samoštúdiom učebných materiálov (pripravených tútorom) na rôznych úrovniach. Online tútoring ponúka žiakom realizovanie doučovania takmer z ktoréhokolvek miesta, napr. z domáceho prostredia, v ktorom sa napr. nesmelí žiaci ľahšie uvoľniť a cítiť bezpečne. Získané vedomosti v rámci online doučovania možno považovať za výsledok dvoch typov interaktivity v procese učenia: *vlastnej aktivity* a interakcie medzi učiacim sa a učebnými materiálmi a *sociálnej aktivity* medzi učiacim sa a školiteľom (Bates, 1991)³.

Aké výhody ponúka tútoring študentovi?

- individuálny prístup, resp. práca v malých skupinách;
- podporu učebných návykov;
- rešpektovanie individuálneho tempa a individuálnych potrieb študenta;
- možnosť okamžitej spätnej otázky zo strany žiaka, okamžitej spätnej väzby zo strany tútora;
- dostupnosť a možnosť realizovať ho kdekoľvek;
- časovú prispôbitelnosť;
- učenie sa v bezpečnom prostredí bez tlaku na výkon študenta a kritiky jeho výkonu;

³ BATES, A. (1991). Third Generation Distance Education: The Challenge of New Technology". *Research in Distance Education*, roč. 3, č. 2, s. 10-15.

- podporu učenia, neposkytuje len odpovede;
- podporu sebadôvery žiaka/študenta a jeho sebadôvery;
- finančnú nenáročnosť;
- iniciatívu pri učení preberá žiak;
- podporu pozitívneho vzťahu k učeniu sa a zvyšovanie motivácie k štúdiu.

Kto je tútor?

Tútor môže sprevádzať žiaka pri zvyšovaní jeho školskej úspešnosti a dopĺňať, resp. v tom horšom prípade nahrádzať učiteľa. Poskytuje individualizovanú pozornosť, pomáha žiakom, ktoré sa snažia udržať krok, aj tým, ktorí potrebujú doplniť vedomosti, či už v priebehu chodu vyučovania alebo počas jeho prerušovania (napr. choroba, prázdniny, sviatky atď.). *Online tútor* je osoba, pre ktorú je charakteristické všetko vyššie uvedené, ale pomáha a podporuje žiakov v učení online spôsobom⁴. Ponúka vzdelávaciu aktivitu založenú na získaní podpory a pomoci žiakovi od informovanejšieho človeka pomocou internetu⁵.

Online tútor navyiac:

- ovláda špecifické zručnosti používať špeciálne programy a aplikácie potrebné pre učiace prostredie;
- má schopnosť komunikovať v online prostredí – pozná špecifiká online komunikácie (synchronnej a asynchronnej);
- spolupracuje s expertným tímom – dizajnérom stránky, špecialistami na multimédiá, s technickými expertmi alebo odborníkmi na vybrané témy.

V slovenskom kontexte sa stretávame pri doučovaní aj s pojmom *lektor*. Ten však, svoju činnosť orientuje do prostredia vzdelávania dospelých⁶.

Tútoring/doučovanie je realizované prostredníctvom osoby pôsobiacej v pozícii učiteľa alebo aj osoby (nie učiteľa), ktorá chce doučovať a dokáže vysvetliť vybranú tému/témy s veľkou hĺbkou vedomostí, vlastným zápalom. Výhodou učiteľa v pozícii tútora je podrobná znalosť obsahu jednotlivých

⁴ CORNELIUS, S., HIGGISON, C. (2001). *Online Tutoring e-Book. Chapter 2 The Tutor's Role and Effective Strategies for Online Tutoring*. Edinburgh: Heriot-Watt University.

⁵ STENBOM, S. (2015). *Online coaching as a Relationship of Inquiry: Exploring one-to-one online education*. PhD thesis, KTH Royal Institute of Technology.

⁶ PRUSÁKOVÁ, V. (2014). *Profesionalita lektora. Osobnosť lektora vo vzdelávaní dospelých*. Banská Bystrica: PF UMB.

vyučovacích predmetov, požiadaviek na potrebný výkon pri testovaní. Učiteľ v pozícii tútora má pedagogicko-psychologický, odborný-didaktický základ pre prácu so žiakom. Špecifickou osobou tútora môže byť rovesník žiaka. Výhodou tohto tzv. *peer tutoring* je "vekovo rovnaký" jazyk používaný v komunikácii, vnímanie problematiky učenia sa z takmer rovnakého pohľadu ako má žiak.

V mnohom sú však funkcie online tútora a tútora totožné, rozdiel spočíva hlavne v špecifikách daného prostredia. V nasledujúcich častiach budeme preto používať jednotný pojem tútor. Pre označenie prijímateľa služby tutoring budeme ďalej používať pojmy edukant, žiak/študent alebo tútorovaný.

Aká je úloha tútora pri zvyšovaní školskej úspešnosti dieťaťa?

Ponúkať učebné materiály na samoštúdium vybranej témy spracované pre rôzne učebné štýly žiakov a na rôznych úrovniach náročnosti. Dávať okamžitú spätnú väzbu prostredníctvom vytvorených testov, slovných reakcií. Individualizovať aktivity v primeranom tempe práce tak, aby žiak prevzal iniciatívu učenia.

Aké sú kritériá úspešného tutoring?

Odpoveď na túto otázku hľadali ako vedci, tak aj tútori samotní. V širokom priestore internetu existuje viacero kritérií vytvorených uvedených v rámci blogov alebo v osobných výpovediach osobami, ktoré sa tutoring dlhodobo venujú a ktoré sa, z pohľadu svojej dlhoročnej praxe, pokúsili o vytvorenie ich kompletného zoznamu. Viacerí zhodne uvádzajú, že kľúčové je vytvorenie osobného vzťahu s tútorovaným a aktívne zapojenie študenta do procesu hľadania odpovedí⁷.

Wood a Tanner (2012)⁸ identifikovali, analýzou viacerých zahraničných štúdií, kľúčové charakteristiky efektívneho tútora, ktoré zvyšujú účinnosť jeho pôsobenia. Sú postavené na tom, čo tútor robí a preto ich môžeme zaradiť medzi tútorské zručnosti, ktoré podmieňujú efektívnosť celého procesu. Zároveň autori uvádzajú aj dopad týchto vlastností na správanie tútorovaného (tabuľka 1).

⁷ V prípade záujmu a pre osobnú inšpiráciu odporúčame zdroje napríklad zdroje: <https://www.edutopia.org/blog/what-makes-a-successful-tutor-seth-linden>, <https://blogs.chapman.edu/scst/2016/02/09/what-tutoring-is-and-what-tutoring-is-not/>

⁸ WOOD, W. B., TANNER, K. D. (2012). The Role of the Lecturer as Tutor: Doing What Effective Tutors Do in a Large Lecture Class. *CBE—Life Sciences Education*, roč. 11, s. 3-9. (Dostupné z: <https://www.lifescied.org/doi/full/10.1187/cbe.11-12-0110>)

Tabuľka 1 Charakteristiky tútora determinujúce efektívnosť tutoring

Charakteristiky tútora	Vplyv správania tútora na edukanta
Je odborník: Vynikajúco ovláda obsah predmetu a má pedagogicko-didaktické kompetencie.	Obtiažnosť požiadaviek zodpovedá potrebám a úrovni edukanta.
Je osobný: Dokáže nadviazať a udržiavať osobný a empatický vzťah.	Žiak/študent sa cíti prijatý a podporený a dokáže slobodne prezentovať svoje myšlienky.
Sokratický: Neuvádza takmer žiadne fakty, riešenia ani vysvetlenia, ale vynúti si ich od edukanta neustálym spochybňovaním.	Edukant je nútený neustále premýšľať, pracovať a reagovať.
Progresívny: Postupuje od ľahšieho k náročnejšiemu učivu, vyzýva k riešeniu problému a zároveň nastoľuje nový problém.	Edukant riadeným cvičením a tréningom sa neustále zdokonaľuje ako vo svojich vedomostiach, tak aj zručnostiach.
Chváli nepriamo: Negatívnu alebo pozitívnu spätnú väzbu poskytuje na základe výsledku, chváli riešenie, nie edukanta.	Edukant pracuje v atmosfére neodsudzovania a je hodnotený len za svoj výkon.
Reflektuje: Žiada zdôvodnenie myslenia, vysvetlenie úvah a použitie už známeho v iných kontextoch.	Edukant získava vhľad do vlastného myslenia prostredníctvom metakognitívnej reflexie.
Povzbudzuje: Pomocou stratégií motivuje a zvyšuje sebadôveru edukanta.	Edukant získava dôveru vo svoje schopnosti a produktívne sa učí.

(vlastné spracovanie podľa Wooda a Tannera, 2012)

Zhrnutie

Tútoring je služba poskytovaná žiakovi/študentovi s určitými nedostatkami v oblasti vzdelávania. Jeho úlohou je prostredníctvom tútora pomôcť edukantovi posilniť porozumenie učiva a rozvíjať jeho učebné schopnosti. Online tútoring, ako dostupná a finančne nenáročná forma pomoci, je realizovaný prostredníctvom internetu a webových aplikácií synchrónnym aj asynchrónnym spôsobom. Spolupráca s tútorom resp. online tútorom má vplyv na celkovú školskú úspešnosť študenta, podporuje jeho sebadôveru a môže ovplyvňovať aj jeho celkový postoj k škole a vzdelávaniu vytvorením akceptujúceho a bezpečného prostredia.

Otázky a úlohy:

1. Vlastnými slovami vysvetlite čo znamená tútoring.
2. Popíšte rozdiel medzi tútoringom a online tútoringom.
3. Vymedzte výhody a nevýhody oboch foriem tútoringu.
4. Vysvetlite rozdiel medzi tútorom a lektorom.
5. V čom je práca tútora odlišná od práce učiteľa?
6. Na základe príkladov z pedagogickej praxe charakterizujte úspešný tútoring.
7. Aké riziká prináša, podľa vášho názoru, online vzdelávanie?

2 Komunikácia a zásady komunikácie v online tútoringu

Hlavný cieľ kapitoly

Komunikácia ako základný nástroj interakcie medzi dvoma a viacerými osobami. Špecifickou formou komunikácie je online komunikácia, ktorá má rôzne typy, formy, výhody a limity. Cieľom tejto kapitoly je priblížiť práve tieto špecifiká pre prácu vo vzťahu tútor – edukant.

2.1 Základné charakteristiky online komunikácie

Online komunikácia je realizovanie rozhovorov prostredníctvom internetu. Online komunikácia sa odohráva rôznymi spôsobmi, ako napríklad prostredníctvom sociálnych sietí, chatovacích miestností, aplikácií na rýchle zasielanie správ, elektronickej pošty, vyplnením potrebných online formulárov, zverejňovaním komentárov na diskusných fórach alebo blogov. Zahŕňa tiež komunikáciu prostredníctvom statusov na sociálnych sieťach alebo účasť na online konferenciách alebo webinároch⁹. Základnými typmi online komunikácie sú:

Interaktívna (synchrónna) komunikácia, keď si užívatelia vymieňajú informácie (textové, grafické, zvukové alebo video) v reálnom čase a keď existuje priame aktívne pripojenie medzi komunikujúcimi osobami. Predpokladá odozvu v reálnom čase a vyžaduje súčasnú prítomnosť aspoň dvoch účastníkov procesu.

Neinteraktívna komunikácia (asynchrónna) komunikácia znamená, že užívatelia nemôžu okamžite reagovať. Informácie, ktoré sú vyslané jednou osobou sa k adresátovi dostanú až po istom čase a on na túto komunikačnú výzvu odpovedá tiež s určitým oneskorením.

⁹ <https://www.eztalks.com/unified-communications/what-is-online-communication.html>

Online komunikácia má výhody, ale aj nevýhody. Výhodou je jednoduchosť, pohodlnosť, dostupnosť a relatívne nízke finančné náklady na jej zabezpečenie. K nevýhodám môžeme zaradiť možnosť výskytu problémov technického charakteru, ktoré spôsobujú, napr. nestabilitu pripojenia alebo poruchy zariadenia, vyššie náklady na zabezpečenie potrebnej techniky a nízka bezpečnosť. Javom stojacim na hranici je možnosť vytvorenia videozáznamu, ktorého klady alebo zápory úzko súvisia s dodržiavaním etických pravidiel.

V tabuľke 2 uvádzame sumár zdarma dostupných (minimálne v základných funkciách) online prostredí, ktoré sú svojou formou a funkcionalitou vhodné aj na edukačné účely. Do niektorých je potrebná registrácia obidvoch strán (tútora aj študenta), napr. Skype, pri niektorých len tútora (napr. Zoom, MS Teams), niektoré nepotrebujú registráciu vôbec, napr. Jitsi.

Tabuľka 2 Online komunikačné nástroje pre vzdelávanie a ich funkcionalita

Názov	Logo	Videohovor	Chat	Zdieľanie obrazovky	Zdieľanie súborov	Nahrávanie
CiscoWebex		✓	✓	✓		
Google Classroom		✓	✓	✓	✓	
Google Meet		✓	✓	✓	✓	
Jitsi		✓	✓	✓		✓ (nutná aplikácia Dropbox)
Messenger		✓	✓	✓		
MS Teams		✓	✓	✓	✓	✓
Skype		✓	✓	✓		✓
Slido		✓	✓	✓	✓	
Viber (je možné použiť len ak si účastníci navzájom zdieľajú tel. číslo)		✓	✓			
WhatsApp (je možné použiť len ak si účastníci navzájom zdieľajú tel. číslo)		✓	✓			
Zoom		✓	✓	✓	✓	

(vlastné spracovanie)

Výber konkrétneho komunikačného nástroja medzi tútorom a edukantom závisí od potrebnej funkcionality, od doterajšej skúsenosti tútora a technických podmienok pre prácu.

Tútori Amos Academy využívajú primárne platformu MS Teams, pre tímovú spoluprácu v službách Office 365, ktorá spája ľudí, obsah a nástroje vo vyhovujúcom pomere tak, aby zvyšovala angažovanosť a efektivitu tímu. Aplikáciu je možné používať prostredníctvom webového prehliadača prihlásením na stránke <https://teams.microsoft.com> alebo si ju stiahnuť na nainštalovať na svoje zariadenie - <https://products.office.com/en-us/microsoft-teams/download-app>. Pre prácu tútoringu odporúčame určite nainštalovanie aplikácie do zariadenia, pre prípad núdze aj do mobilného telefónu.

Firma Microsoft pripravila mnoho online vzdelávaní a tutoriálov pre pedagogických zamestnancov dostupných na webe firmy alebo na youtube, napr.

https://www.youtube.com/watch?v=eb6mhYd9_as.

<https://www.youtube.com/watch?v=G5-nXPwnirg>

Užitočným pomocníkom pri práci s MS Teams, je *Blog inovatívnych učiteľov a študentov Microsoft vo vzdelávaní Vzdelávame pre budúcnosť* (<https://blog.vzdelavameprebuducnost.sk/>), ktorý je podporou firmy Microsoft na Slovensku. V rámci ponuky Microsoft pre školstvo ponúka pravidelné webináre¹⁰ pre prácu v MS Teams a s jeho funkcionalitami.

2.2 Proces tvorby spolupráce tútora a edukanta v podmienkach online komunikačného procesu

Proces spolupráce medzi tútorom a edukantom je možné znázorniť pomocou fáz, z ktorých každá môže trvať rôzne dlho.

¹⁰ **Webinár** (skratka od **webový seminár**) je interaktívny seminár, ktorého sa môžu poslucháči zúčastniť prostredníctvom webových stránok či ďalších služieb internetu. Webinár predstavuje nový spôsob vzdelávania s využitím siete internet - je to spravidla živá a interaktívne prezentácie v reálnom čase, v rámci ktorej sa poslucháči môžu zúčastniť prostredníctvom chatu, kľásť otázky prostredníctvom mikrofónu, zdieľať videá, súbory či iný multimediálny obsah. Pre webinár je typická dĺžka zhruba 60-120 minút (<https://managementmania.com/sk/webinar>)

1. Úvod stretnutia (*Kde som sa to ocitol a kto si ty?*)

Prvý kontakt so žiakom/študentom je pre ďalší priebeh stretnutia určujúci. Oproti priamemu osobnému kontaktu je online kontakt znevýhodnený tým, že vnímame komunikujúceho partnera len prostredníctvom zraku a sluchu. Ostatné zmysly do komunikácie nezapájame a tak si sympatie alebo nesympatie k danému človeku nevytvárame na základe komplexného zrakovo-sluchovo-čuchovo-hmatového vnemu (aj v reálnom kontakte je chuť najmenej zapojeným zmyslom pri komunikácii), ale len na základe obmedzeného prístupu k informáciám o tom druhom. Preto verbálne vystupovanie, výzor a prostredie, z ktorého komunikujeme sú významným nositeľom informácie. Úvodné slová, spôsob, akým začneme komunikáciu a spoznávací "small talk"¹¹ nie je rozumné podceňovať.

Odporúčania pre úvodné stretnutie:

- predstavte sa jeden druhému;
- tútor uvedie, aké oslovenie sa bude počas doučovania používať;
- dohodnite sa na vykanií/tykanií;
- „small talk“ by nemal byť dlhší ako 3-5 minút. Vhodné otázky sú: Ako sa máš? Aké je u Vás počasie? Si tu prvýkrát? Už si niekedy zažil online doučovanie? Patrí tento predmet medzi Tvoje obľúbené predmety? Čo Ťa na ňom baví?
- ak je to pre študenta je to prvá skúsenosť s online tútorom, tútorom alebo Amos Academy je dobre mu vysvetliť, ako bude stretnutie prebiehať, aký je časový limit stretnutia, čo od neho očakávame, napr. že sa bude pýtať, aby sa nebál požiadať, keď bude potrebné niečo zopakovať, aby dal vedieť, keď mu nebude vyhovovať tempo vysvetľovania a pod.

2. Tvorba zákazky (*Čo potrebuješ a v čom ti môžem byť nápomocný?*)

Podobne ako pri iných službách je potrebné sa dohodnúť na tom, čo budeme robiť. Pri tvorbe tzv. zákazky¹², alebo objednávky, potrebujeme porozumieť potrebám žiaka/študenta a kontextu jeho situácie. Zákazka obsahuje cieľ, ktorý potrebujeme s edukantom naplniť a musí byť formulovaná konštruktívne. Zákazkou nie je, keď edukant sformuluje, čomu nerozumie, ale zákazkou je, keď sformuluje to, čo od nás

¹¹ „Small talk“ je prekladaný ako spoločenská konverzácia. Jej význam spočíva v nadviazaní spoločenského kontaktu a vzájomné spoznávanie sa. COUPLAND, J. (2014). *Small talk*. London, New York: Routledge.

¹² Uvedomujeme si nespisovnosť uvádzaného pojmu, v psychologickom kontexte je však zvykovým označením pre vytvorenie slovného kontraktu medzi klientom, v tomto prípade študentom, a psychológom, v našom prípade tútorom.

potrebuje a tútor ponúkne svoje možnosti, ako túto potrebu naplniť. Dohoda o tom, na čom budeme spolupracovať nám určuje hranice našej intervencie a pomáha nám zvoliť najefektívnejšiu metódu výučby. Výsledkom bude naplnenie tých potrieb študenta, kvôli ktorým sa na nás obrátil, čo je hlavným cieľom tútoringu.

Príklad tvorby zákazky:

Edukant: Nerozumiem, ako sa počítajú valenčné elektróny. (pomenovanie stavu)

Tútor: Je niečo konkrétne, čo by si chcel v tejto téme prebrať? (snaha porozumieť potrebe a konkretizovať ju)

Edukant: Ničomu z toho nerozumiem, neviem, ako učiteľ na tie čísla prišiel. (pomenovanie stavu)

Tútor: Takže potrebuješ porozumieť tomu, ako postupovať pri počítaní valenčných elektrónov alebo je viac vecí, ktoré ti nie sú jasné ohľadom stavby atómu prvku? (snaha konkretizovať potrebu a porozumieť potrebe)

Edukant: Budeme mať písomku a určite bude otázka na to, koľko valenčných elektrónov majú niektoré prvky. Keby bol na to nejaký jednoduchý trik, ako to vypočítať, celkom by mi to stačilo, chémia ma nezaujíma, len nechcem napísať tú písomku zle. (formulácia potreby)

Tútor: Určite existujú aj nejaké skratky, ale myslím, že by sme to mohli najprv skúsiť tak, že ti pomôžem porozumieť tomu, ako vyzerajú energetické vrstvy atómu a naučím ťa, ako tie elektróny počítať. Tak si to budeš vedieť vypočítať pri hociktorom prvku. Navrhujem teda, aby som ti pomohol porozumieť princípu, ako sa počítajú. (návrh formulácie zákazky)

Edukant: Dobre. (potvrdenie zákazky)

Tútor: Možno narazíme na niečo, čo ti bude nejasné, nejaký pojem alebo vzťah, vtedy ma zastav a pôjdeme viac do základov. (ak bude potrebné, zákazka bude aktualizovaná)

Tento dialóg ilustruje, ako sa vytvára dohoda medzi tým, čo potrebuje edukant a tým, čo chce/dokáže ponúknuť tútor.

Odporúčania pre tvorbu zákazky:

- volíme otvorené otázky a necháme žiaka/študenta vysvetliť, v čom potrebuje pomôcť, čomu rozumie a čo mu nie je jasné - niekedy už to, že študent o téme rozpráva a snaží sa formulovať a pomenovať problém ho posúva v jeho premýšľaní o ňom
- v prípade, že žiak/študent nevie formulovať to, čo potrebuje a jeho odpovede sú vágne, napr. ničomu z

toho nerozumiem, vôbec mi to nejde, proste nechápem, čo po mne učiteľ chce a pod., je na tútorovi, aby mu pomohol problém pomenovať.

- Je užitočné porozumieť tomu, čo edukant očakáva. Ak je jeho cieľom napríklad len zvládnuť test, nebudeme sa ho snažiť viesť k vyššej motivácii pre daný predmet. To, ako bude sformulovaná zákazka nám udáva hranice nášho pôsobenia.
- Keď nebudeme mať jasne sformulovanú zákazku/objednávku, na ktorej budeme spoločne pracovať môže sa nám stať, že konzultácia bude neúspešná a plná nepochopenia a nervozity, pretože budeme študentovi ponúkať "službu", o ktorú nestojí a on nedostane naplnenie potreby, ktorú má.
- Zákazka je niečo, ku čomu je možné sa vracieť a v priebehu stretnutia si ju môžeme zopakovať, alebo aj zmeniť. Napríklad ak žiak/študent hneď v úvode pochopí riešenie a objaví sa nový problém, sformulujeme novú zákazku.

3. Práca na cieľoch stretnutia (Čo je obsahom našej spoločnej práce?)

Tento bod sa týka samotného obsahu stretnutia.

Odporúčania pre prácu na cieľoch stretnutia:

- Overujte si, či edukant rozumie.
- Niekedy majú žiaci/študenti zábranu sa pýtať alebo dávať najavo, že opäť neporozumeli. Povzbudzujte ich preto, aby sa nebáli priznať, keď je to potrebné vysvetliť znovu.
- Pri opakovanom vysvetľovaní mierne zmeňte vysvetľovanie, skúste použiť iné slová alebo ukázať na iné súvislosti. Možno edukant potrebuje iný uhol pohľadu, aby porozumel.
- Skúste používať príklady z bežného života a paralely k životným situáciám prípadne dajte vysvetľovaný poznatok do kontextu medzipredmetových vzťahov. Veľakrát totiž žiakom/študentom chýba odpoveď na otázku: Načo mi to (v živote) bude?

4. Záver stretnutia

- zhrnutie práce, zopakovanie kľúčových informácií, dohodnutie sa na ďalšom postupe, zadanie domácej úlohy, dohodnutie ďalšieho stretnutia, a pod.

Pri online rozhovoroch je dôležité uviesť si, že samotné stretnutie začína vytvorením vhodného prostredia, z ktorého s kolegami alebo zákazníkmi komunikujeme a ktorým aj takto

dávame najavo svoj rešpekt, úctu a pripravenosť sústrediť sa na nich a ich požiadavky. Zásadné pravidlá, ktoré odporúčame dodržiavať pri stretnutí uvádzame prehľadne v tabuľke 3, kde sme ich rozdelili pre tie, ktoré sa týkajú tútora a tie, ktorými by sa mal riadiť edukant.

Tabuľka 3 Pravidlá stretnutia tútora a edukanta

Pravidlo	Tútor	Edukant
Upravte sa tak, akoby ste sa mali stretnúť osobne.	<ul style="list-style-type: none"> • upravte sa tak, akoby ste išli do práce • oblečte si farebne odlišné oblečenie ako pozadie, aby ste nesplývali s pozadím¹³, 	<ul style="list-style-type: none"> • upravte sa tak, akoby ste išli do školy
Pripojte sa na stretnutie s dostatočným predstihom (ideálne 5 min.).	<ul style="list-style-type: none"> • pripravte si pozadie, aby nič, čo vidí edukant v pozadí nebolo rušivé alebo využite funkciu pozadia v komunikačnom prostredí • skontrolujte si materiál k výučbe • spustite si prezentácie 	<ul style="list-style-type: none"> • skontrolujte si pripojenie • skontrolujte si funkčnosť aplikácií
Na stretnutie sa vopred pripravte.	<ul style="list-style-type: none"> • prečítajte si vstupný dotazník o požiadavkách žiaka/študenta • skontrolujte si učebné materiály, pomôcky 	<ul style="list-style-type: none"> • premyslite si otázky pre tútora a tému, ktorú chcete konzultovať • nainštalujte si potrebné aplikácie, prihláste sa do nich • pripravte si písacie potreby, pomôcky
Zabezpečte si nerušené prostredie.	<ul style="list-style-type: none"> • upozornite svoje okolie, že máte povinnosti, aby vás nerušili. • vypnite si zvuk na telefóne a aj všetky notifikácie zo všetkých sociálnych sietí • ak očakávate dôležitý telefonát, upozornite na to druhú stranu 	
Počas stretnutia majte zapnutú kameru.	✓	✓
Dohodnite sa na spôsobe oslovenia.	<ul style="list-style-type: none"> • predstavte sa žiakovi/študentovi tak, ako si prajete, aby vás oslovoval 	<ul style="list-style-type: none"> • povedzte tútorovi, ako si prajete, aby vás oslovoval
Počas online stretnutia sa riadte pravidlami netikety.	<ul style="list-style-type: none"> • ako pri synchronnej, tak aj pri asynchronnej komunikácii dodržiavajte pravidlá netikety, ktoré sú uvedené v tejto kapitole 	<ul style="list-style-type: none"> • nekontrolujte si stav sociálnych sietí, priatelia to chvíľu bez vás vydržia • sústreďte sa na doučovanie a snažte sa využiť každý moment na to, aby ste splnili ciele, na ktorých ste sa dohodli
Po stretnutí zápis zo stretnutia.	<ul style="list-style-type: none"> • vyplňte zápis zo stretnutia, urobte si poznámky, aby ste sa vedeli na ďalšie doučovanie vrátiť 	<ul style="list-style-type: none"> • urobte si poznámky zo stretnutia

(vlastné spracovanie)

¹³ <https://indexmag.sk/2020/07/01/aj-online-komunikacia-ma-svoje-pravidla/>

K pravidlám stretnutia dopĺňame:

1. Pri oslovovaní edukanta rešpektujte formu mena, ktorú uvedie pri predstavovaní sa, nastavovaní pravidiel komunikácie. Ak sa na doučovanie prihlási Jakub a vy ho budete chcieť s tým najlepším úmyslom osloviť Kubo, pocity na druhej strane nemusia byť vôbec dobré, dokonca môžu byť veľmi nepríjemné.
2. Dohodnite si spôsob riešenia technických problémov pri spojení (náhradný spôsob komunikácie v prípade, že pôvodná cesta nie je možná).
3. Snažte sa vyhnúť jedeniu počas stretnutia. Môže to vyvolať pocit neúcty na druhej strane, zároveň môže byť znížená zrozumiteľnosť komunikácie. Nejedzte ani keď študent rieši úlohu, ktorú ste mu dali. Ak pociťujete naozaj hlad, spýtajte sa druhej strany, či jej to nebude prekážať.
4. Pri priamej komunikácii sa "pozerajte do očí". V online priestore to znamená pozeráť sa do kamery. Vtedy má druhá strana pocit, že sa pozeráte na neho, nie na nejakú časť obrazovky. Nie je to pre nás prirodzené, pretože pozeráť sa do očí je pozeráť sa na monitor tam, kde človeka na druhej strane vidíme. Chce to uvedomovanie si tejto situácie a tréningovanie.
5. Hovorte dostatočne pomaly a zrozumiteľne.
6. Overujte si, či edukant rozumie tomu, čo vysvetľujete, hlavne, keď nemáte možnosť si vizuálne (cez kameru) overiť, ako sa tvári.
7. Ak stretnutie prebieha v podvečerných, večerných hodinách, osvetlenie priestoru si nastavte pred seba, vyhýbajte sa osvetleniu zozadu.
8. Pri online komunikácii môže dôjsť k oneskoreniam odpovede komunikujúcich z dôvodu prenosu signálu, preto s položením nasledujúcej otázky počkajte dlhšie, ako to robíte v osobnej komunikácii, aby ste si navzájom tzv. neskákali do reči. Ak pracujete s viacerými študentmi naraz, dohodnite si pravidlá prihlasovania sa o slovo.
9. V profesionálnej písomnej komunikácii nepoužívajte emotikony a ak, tak len v minimálnej miere.
10. Pri chýbaní vizuálneho kontaktu, ak by napr. došlo k problémom so zapojením kamery, je hovorené slovo a spätná väzba na to čo sa deje, obzvlášť dôležitá, preto reagujte na to, čo váš komunikačný partner hovorí.

Vzhľadom na to, že pri tútoringu dochádza k nadviazaniu aj osobného vzťahu medzi jeho aktérmi, pripájame aj odporúčania pre efektívnu komunikáciu s edukantom. Upravili sme ich z pôvodného zoznamu odporúčaní uvedených Cambellovou¹⁴, ktorá ich vytvorila primárne pre komunikáciu

¹⁴ CAMPBELL, M. E. (2007). Communicating with adolescent. *CME*, roč. 25, č. 5, s. 224-227.

s adolescentmi, a doplnili sme ich o odporúčania vzťahujúce sa ku komunikácii v kontexte tútoringu. Po našej úprave je aplikovateľný pre edukantov rôznych vekových skupín:

Pravidlá komunikácie

- V rámci konzultácie sa tútor môže stretnúť s rôznymi problémami edukanta (týkajúcich sa učenia alebo aj širšieho kontextu edukácie samotnej), preto si stanovte hranice dôvery a dodržujte ich.
- Ujasnite si pravidlá komunikácie a dodržujte ich.
- Nepodľahnite pokušeniu vojsť do koalície s edukantom proti rodičovi alebo inému učiteľovi (ak ste tútor), aby ste sa mu zapáčili.
- Pokúste sa edukantovi porozumieť skôr, ako ho začnete poučovať.

Riadenie komunikácie

- Na začiatku vzťahu musíte byť iniciatívnejší pri začínaní komunikácie, neberte však zodpovednosť za komunikáciu výlučne na seba.
- Nespolupracujúci edukant bude spolupracovať ľahšie, keď bude cítiť váš naozajstný záujem o jeho problém s učením.
- Zamerajte sa na to, čo vám edukant komunikuje a zaujímajte sa o jeho pohľad na situáciu.
- Na konzultáciách oddelujte jasne priestor pre komunikáciu zameranú na učivo, témy s ním spojené a rozhovor o osobných veciach.

Zvládnutie vlastných emócií

- Počas tútoringu sa môže tútor stretnúť aj s témami, ktoré sú nové alebo obsahujú informácie, ktoré sú pre dieťa a jeho efektívnu edukáciu dôležité (napr. šikana v škole, nevhodné správanie sa k dieťaťu, nevhodné výchovné metódy a pod.). Je preto vhodné mať pripravené vopred stratégie riešení a mať aj všeobecnú informáciu o tom, kde by v takýchto prípadoch malo dieťa hľadať pomoc.
- Rola mentora môže byť aj emocionálne náročná, preto používajte sebareflexiu alebo supervíziu na to, aby ste konfrontovali svoje pocity, ktoré sa môžu počas tútoringu objaviť.

Autenticita

- Zvážte používanie slangových slov alebo pojmov objavujúcich sa v komunikácii medzi študentmi v ich rovesníckej skupine.
- Určte si svoje profesionálne a osobné hranice a trvajte na dodržiavaní pravidiel a kritérií, ktoré ste si stanovili na začiatku spolupráce.

- Jasne povedzte, čo od tútorovaného požadujete, nemanipulujte prostredníctvom citových apelov.

Online tútoring má svoje jasné pravidlá a špecifiká. Žiak/študent vstupuje do doučovania s cieľom zlepšiť svoje školské výsledky, ale zároveň je nutné vnímať jeho osobnosť, porozumieť jeho potrebám a osobitostiam. Proces doučovania bude prebiehať podľa potrieb žiaka/študenta ak sa správne pomenujú konkrétne požiadavky pre prácu tútora vo vzťahu k obsahu výučby a v súlade so spoločenskými pravidlami.

2.3 Netiketa

Stretnutie dvoch a viacerých ľudí sprevádzajú vždy nejaké spoločenské pravidlá, ktoré voláme etiketa. Určuje naše správanie v konkrétnych situáciách, vedie k ohľaduplnosti, empatii, citlivému prístupu k ostatným a k úcte k človeku a tak napĺňa poslanie etiky, morálky v danej spoločnosti. Každá sociálna situácia je jedinečná, neopakovateľná. Opakujú sa len princípy a pravidlá, ktoré sú vyžadované pre jej hladký a nekonfliktný priebeh a ktorých v skutočnosti nie je mnoho¹⁵. Dodržiavanie pravidiel etikety nemusí zákonite znamenať obmedzovanie našej slobody vyjadrenia alebo znamenať neprirodzenosť v správaní. Naše správanie môže byť prirodzené a zároveň v súlade s pravidlami etikety, dokonca aj v prostredí internetu.

Ak sa nechceme pri spoločenskom kontakte dostať do úzkych, mali by sme sa riadiť tromi základnými princípmi slušnej komunikácie: *princípom zdvorilosti, princípom kooperácie a princípom irónie a humoru*. *Princíp zdvorilosti* zahŕňa ohľaduplné správanie voči ostatným komunikantom (aj keď ide o nepriamu komunikáciu), a odporúča sa vyhýbať sa rezolútnym vyhláseniam, napr. neprikazovať alebo nevyjadrovať razantný nesúhlas ("V žiadnom prípade tam nepôjdem!"). Svoj názor by sme mali deklarovať síce asertívne, ale zdvorilo („Myslím si, že nie je dobrý nápad tam ísť.“). *Princíp kooperácie* naznačuje spoluprácu v rámci komunikácie, t.j. prispôsobujeme ju úrovni druhého komunikanta (jeho veku, postaveniu apod.). *Princíp irónie a humoru* hovorí o umiernenom používaní humoru a potrebe úplného vyhýbania sa irónie, ktorá je v spoločenskom kontakte považovaná za neúctivú a zraňujúcu¹⁶.

¹⁵ <https://spolocenskaetiketa.sk/etiketa/>

¹⁶ <https://www.digitalmag.sk/bezpecnost-komunikacia-na-internete/>

Súhrn týchto pravidiel a princípov prezentuje aj tzv. netiketa, ktorá je súhrnom pravidiel slušného správania v prostredí internetu. Pri online tútoringu sa komunikácia deje v online prostredí prostredníctvom

- písaného textu,
- video stretnutí.

Keďže pri písanom texte chýba vnímanie prostredníctvom neverbálnej komunikácie je veľmi dôležité riadiť sa zásadami zdravej online komunikácie. Aj keď pôvodný dokument Netiquette Guidelines vznikol v roku 1995, pravidlá v ňom uvedené sú doteraz platné.

Na záver uvádzame pravidlá online etikety, tzv. netikety, ktoré je potrebné mať počas konzultácií na pamäti. Tieto pravidlá sú uvádzané v rôznych podobách, my sme zvolili výťah z viacerých zdrojov a adaptovali sme ich pre použitie v kontexte komunikácie tútoringu v Amos Academy a doplnili niekoľkými vlastnými^{17,18}:

1. Komunikácia musí byť úctivá a rešpektujúca. Ak by ste to, čo píšete, niekomu nepovedali do očí, nehovorte/ nepíšte to ani online/offline.
2. Základom je dodržiavanie zásad slušného správania, ktorými sa riadime aj v iných oblastiach života.
3. Dávajte pozornosť spôsobu reči. Veľké písmená, zvýraznenia, farebné odlišenia textu a výkričníky pôsobia ako hrozba a sú vnímané ako krik a adresát ich môže vnímať ako útok. Ak si nie ste istí, pred odoslaním si text nahlas prečítajte. Voľte slová a formulácie opatrne, aby ste edukanta nedemotivovali, napr. neoznačovať niečo ako veľký problém, ale nahradiť to radšej napr. formuláciou veľká výzva a pod.
4. Pravopis je dôležitý. Snažte sa písať správne a s diakritikou. Ak to z rôznych dôvodov nie je možné, upozornite na to svojho komunikačného partnera. Aj keď ide o situáciu doučovania, nemusíme sa vyjadrovať ku všetkému. Ak sa nám edukant pokúša niečo vysvetliť a urobí gramatickú chybu, sústreďme sa predovšetkým na obsah komunikácie, ak nie je predmetom konzultácie práve gramatika. Na chyby v pravopise ho môžeme upozorniť na záver, alebo to nemusíme urobiť vôbec. To isté platí aj pri hovorenom slove, napr. ak v komunikácii sú používané agramatizmy, nárečové alebo nespisovné slová.

¹⁷ <https://achievevirtual.org/7-rules-for-online-etiquette/>

¹⁸ <https://netiketa.estranky.sk/clanky/pravidla.html>

5. Opatrne s humorom a sarkazmom. Humor môžeme vnímať odlišne a je vhodný len v niektorých druhoch komunikácie. V profesionálnej interakcii môže pôsobiť nevhodne.
6. Buďte trpezliví. Komunikácia súvisí s obmedzeniami internetového priestoru, a nie každý z nás má rovnako kvalitné pripojenie.
7. Pred začiatkom online komunikácie sa uistite, že edukant je v bezpečnom prostredí, že má priestor na nerušenú prácu.
8. Rešpektujte súkromie na oboch stranách a sústreďte sa na hlavnú tému konzultácie.
9. Pri konzultácii vychádzajte z odborných zdrojov, vyhýbajte sa neovereným informáciám alebo prezentovaniu svojho názoru na rôzne spoločenské témy.
10. Rešpektujte autorské práva a pracujte hlavne so zdrojmi, ktorých ste autorom alebo ktoré sú verejne dostupné, resp. uvádzate autora pracovných listov, učebníc alebo ich častí.
11. Nahrávanie komunikácie sa musí diať len so súhlasom všetkých strán a NESMIE byť zverejnené.
12. Buďte milosrdní k chybám iných, všetci sme niekedy začínali. Každý, aj tí skúsení, majú právo na chybu.

Zhrnutie

Online doučovanie prebieha prostredníctvom online nástrojov s určitými pravidlami komunikácie a nastavenie vzájomnej spolupráce. Netiketa ako súbor pravidiel správania sa v online prostredí je základom, na ktorý je potrebné založiť vzťah tútor – edukant má svoje špecifiká, ktoré je potrebné rešpektovať. Vzťah, ktorý vzniká pri tútoringu je osobný, hoci vzniká a prebieha cez monitor. Uvedomenie si, že za ním sedí človek so svojim príbehom je dôležité vnímať na oboch stranách.

Otázky a úlohy:

1. Popíšte rozdiel medzi etiketou a netiketou.
2. Aké výhody prináša online komunikácia?
3. Ktoré pravidlo Cambellovej je pre vás výzvou na jeho používanie?
4. Vytvorili ste si nejaký úvodný slovný rituál pri prvej/ úvodnej komunikácii so študentom?
5. Čo bolo, pre Vás, najväčšou výzvou pri začiatkoch online komunikácie?

3 Príprava edukačných materiálov a odporúčania pre realizáciu tútoringu s edukantmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Hlavný cieľ kapitoly

Práca v online prostredí si vyžaduje nielen komunikačné nástroje pre jej realizáciu. Vyžaduje si organizáciu rešpektujúcu funkcionality vybraných komunikačných aplikácií a aj tvorbu učebných materiálov pre tento spôsob vzdelávania. Cieľom tejto kapitoly je ponúknuť vybrané aplikácie vhodné pre prácu tútora, odporúčané postupy tvorby prezentácií, videí, textov. Pozornosť je venovaná aj potrebám edukantov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

3.1 Nástroje edukácie v online prostredí

Cieľom tejto kapitoly je popísať vybrané aplikácie, ktoré môže tútor využívať pri svojej práci v online tútoringovom centre. Ponuka aplikácií je "na trhu" široká a stále sa rozrastajúca. Nie je potrebné získavať informácie o stále nových, ale najstie, ktoré sú vhodné pre tútora individuálne a vyučovací predmet, ktorý doučuje, dokáže ponúkané nástroje využiť v prospech zefektívnenia doučovania, priblíženiu sa štýlu učenia sa študenta.

Z pohľadu použiteľnosti v kontexte licencie poznáme:

- Tzv. free aplikácie poskytované zdarma. Občas síce bývajú označované ako free, ale vzhľadom na komerčný zámer môžete očakávať, že sa počas používania objavia buď reklamy alebo sú poskytované s istými obmedzeniami.
- Platené aplikácie. Ide o aplikácie komerčného charakteru, pre ich používanie je nutné zaplatenie licencie.

Vybrané aplikácie ktoré popíšeme v nasledujúcom texte odporúčame tútorom používať na základe kritéria:

1. vhodné na priamu online prácu, aktivizáciu edukanta, zefektívnenie doučovania,
2. slúžia na tvorbu učebných materiálov tútorov pri doučovaní alebo na webovú stránku.

MeetingWords www.meetingwords.com

- jednoduchý textový editor pre dokument, ktorý je uložený na webe, kde ho môže upravovať viacero osôb súčasne. Pre jeho použitie nie je potrebná registrácia. Všetky zmeny sú okamžite premietnuté u všetkých účastníkov písania;
- aj keď je aplikácia v anglickom jazyku, jej ovládanie je intuitívne, rozlišuje slovenskú diakritiku;
- farebne rozlišuje kto čo píše jednotliví účastníci sú označení rôznymi farbami;
- je možné importovať už vytvorené dokumenty (vo formáte word, odt. html);
- exportovať vytvorený online dokument;
- dokument sa archivuje 7 dní bez uloženia;
- pri používaní nástroja TimeSlider tútor môže vidieť ako postupne vzniká dokument (ktorý účastník čo a kedy napísal). Tento nástroj je určite vhodný pri konzultácii s viacerými účastníkmi a pri samostatnej činnosti (napr. pri tvorení textu);
- keďže je to jednoduchý textový editor, neobsahuje iné znaky ako písmená, takže jeho využitie pre predmety matematika, fyzika, chémia je obmedzené, naopak je vhodný na výučbu jazykov (tvorba a korekcia prekladov, oprava gramatiky a pod.), prezentovanie textov, tvorivé písanie a pod.

Padlet www.padlet.com

- slúži ako nástenka, ktorú je možné usporadovať podľa potreby a vkladať na nástenku textov, obrázkov, videí, zvukových súborov, linky na webové stránky, následne pridávať k nim komentáre, miesta na mape, odkazov na webové stránky;
- slúži na vytvorenie spolupráce resp. myšlienkového mapy;
- rozvoj slovnej zásoby, ukážky textu, fotky.

Storyjumper www.storyjumper.com

- učebný materiál je predkladaný formou elektronickej knihy, v ktorej si študent listuje a v ktorej je každú stranu možné komentovať formou nahrávaného komentára;
- program obsahuje videonávod na tvorbu knihy v angličtine, ktorému je ale možné porozumieť prostredníctvom obrazu;
- vhodná aj na tvorbu učebných zdrojov pre žiakov online (sťahovanie dokumentu vo formáte pdf. Formát mp3 je už však spoplatnený);

- je možné vkladať obrázky z knižnice, alebo aj vlastné;
- nástroj na tvorbu učebných zdrojov - vytvorenie online knihy resp. učebný text;
- na používanie aplikácie je potrebné vytvoriť si účet, ktorý je bezplatný;
- aplikáciu odporúčame hlavne na tvorbu učebných zdrojov pre študentov;
- vhodné prostredie pre prípravu materiálov na predmety ako napr. zemepis, dejepis, ale dá sa využiť napr. na prezentovanie algoritmu, pokusu alebo pracovného postupu. Pri výučbe jazykov je možné využiť ju na výučbu správnej výslovnosti, vysvetlenie gramatických pravidiel, prezentáciu reálií štátu/mesta a pod.

Bubbl www.bubbl.us

- webová aplikácia na tvorbu myšlienkových máp, myšlienkových bublín;
- pre okamžitú prácu nie je potrebná registrácia, hotovú mapu si môžete uložiť, vytlačiť, alebo zdieľať;
- na opakované využitie vytvorenej myšlienkového mapy je potrebná registrácia; vo free verzii môžete vytvoriť maximálne 3 myšlienkové mapy zdarma; premium verzia umožňuje vkladať viac súborov, obrázkov, videí.
- výhodou sú vzory myšlienkových máp, do ktorých je možné vpisovať text, resp. vložiť hypertextové prepojenie;
- nevýhodou je limitovaný počet myšlienkových máp vo free verzii a tiež možnosť vložiť obrázok do mapy.

MindMeister www.mindmeister.com

- webová aplikácia určená rôznym skupinám tvorcov;
- ponúka v základnej verzii vkladanie obrázkov, videí; tvorbu myšlienkových máp¹⁹,
- z myšlienkového mapy je jednoduché urobiť aj prezentáciu.

Mindomo www.mindomo.com

- webová aplikácia určená rôznym skupinám tvorcov, existuje rozhranie pre učiteľov (či už v bezplatnej alebo platenej verzii), je potrebné sa zaregistrovať;
- aplikácia umožňuje vytvorenie myšlienkového mapy, zadania pre edukantov a následné jeho zdieľanie.

Socrative www.socrative.com

- webová aplikácia na testovanie vedomostí edukantov;
- bez registrácie môžete vytvárať testy a kvízy. K dispozícii je aplikácia pre edukanta aj pedagóga.

¹⁹ Myšlienkové mapy môžeme charakterizovať ako vizuálne zobrazenie jednotlivých prvkov, ich vzťahov a významov nelineárnym spôsobom prostredníctvom využitia zvýraznení, farieb, obrázkov či symbolov. BUZAN, T., BUZAN, B. (2011). *Myšlienkové mapy. Probudíte svoju kreativitu, zlepšíte svoju pamäť, zmeníte svoj život*. Brno: Computer Press, a.s

Kahoot www.kahoot.com

- online vzdelávací nástroj, ktorý sa využíva pri tvorbe súťažných kvízov, hlasovaní a otváraní diskusie;
- tento nástroj je vhodný pre všetky vekové kategórie a výučbové predmety. Pomôže zistiť úroveň vedomostí.

Canva www.canva.com

- webová aplikácia vhodná na tvorbu grafického materiálu, prezentácií. Obsahuje mnoho šablón (aj na pracovné listy, plagáty, prezentácie).

Napriek využívaniu online prostredia a aplikácií, odporučte študentom robenie si písomných poznámok. Študenti, ktorí si na vyučovaní píšú poznámky (a neťukajú si ich do notebooku) majú výrazne lepšiu schopnosť uchovať si vedomostí, ako aj lepšie abstraktné chápanie myšlienok, a v testoch dosahujú lepšie výsledky²⁰.

3.2 Tvorba prezentácie a výučbového videa

Pre potreby spojenia písaného textu a obrazového materiálu sa na tvorbu elektronických učebných materiálov využívajú najčastejšie bežne dostupné prezentačné nástroje (programy), ktoré sú dostupné vo voľne dostupnej verzii bez poplatkov alebo ako súčasť programovej výbavy osobných počítačov, napr. MS PowerPoint, Prezi, Canva, ktorý umožňuje vytvárať profesionálne prezentácie obsahujúce text, obrázky, tabuľky, grafy, animácie, vizuálne a sluchové efekty a multimediálne prvky a v rámci jeho použitia dokážeme veľmi jednoduchým spôsobom zmeniť formát prezentácie na video.

Najprv si však ozrejmieme základné pojmy a princípy prípravy videa. V závere kapitoly ponúkame prehľad nástrojov, s ktorými je, po krátkej fáze zaškolenia a samostatného experimentovania, ľahké pracovať.

Video je elektronické médium určené pre záznam, kopírovanie a vysielanie pohyblivých obrazov. Vnímame ho ako dynamický obraz zaznamenaný v digitálnej forme. Jeho výhodou poskytnutie zhustenej informácie dynamickým spôsobom a v pomerne malom časovom úseku. Aby však došlo k ukotveniu prezentovaného učiva, je nutné s ním didakticky pracovať podrobnejšie pomocou ďalších metód.

Free fotobanka je termín, ktorý označuje webovú lokalitu, na ktorej máte neobmedzený prístup k fotkám, obrázkom, videám. Obrázky v rámci týchto platforiem sú kvalitné a často

²⁰ MUELLER, M. P., OPPENHEIMEER, M. D. (2014). *The Pen Is Mightier Than the Keyboard: Advantages of Longhand Over Laptop Note Taking*. Dostupné na Internete <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0956797614524581>

tu nájdete aj široký výber rôznych typov obrázkov na danú tematiku. Neobmedzený prístup je aj bez vytvorenia konta. Vďaka tomu aj bez registrácie môžete sťahovať obrázky zadarmo bez porušenia autorských práv.

Tabuľka 4 Zoznam vybraných voľne dostupných zdrojov fotobanky

Zdroj	Popis
www.pixabay.com	Fotografie, ilustrácie, videá. Výhodou je možnosť vyhľadávania podľa zadanej témy.
www.unsplash.com	Obrázky sú zoradené do kolekcií s rôznym zameraním, no vyhľadávať môžete tiež pomocou vyhľadávača na stránke.
www.pexels.com	Vyhľadávanie je možné len pomocou vyhľadávača a v kategóriách.
www.gratisography.com	Obrázky sú zoskupené do kategórií, nemôžete si ich však vyhľadávať zadaním kľúčového slova.
www.clker.com	Výhodou tejto databázy obrázkov je aj možnosť nakresliť si svoj obrázok cez nástroj Draw umiestnený priamo na stránke.
www.negativespace.com	Fotografie sú rozdelené do 16 kategórií. Na vyhľadávanie podľa kľúčového slova môžete využiť vyhľadávač.
www.picjumbo.com	Obrázky sú rozdelené do kategórií a môžete ich vyhľadávať aj pomocou vyhľadávača.
www.flickr.com	Databáza od rôznych autorov. Obrázky nie sú usporiadané v kategóriách, vyhľadávanie je možné.
www.freepik.com	Obrázky je možné vyhľadávať aj v kolekciách (pod spoločnou témou), v rovnakom štýle. Výhodou je aj vektorová grafika a ikony.

(vlastné spracovanie)

Postup a pravidlá pri tvorbe prezentácie/videoa²¹

Pri tvorbe videa by sme mali zväžiť tri základné elementy, ktoré ovplyvňujú jeho efektívnosť:

- kognitívne zaťaženie
- zapojenie študenta
- vytvorenie priestoru pre aktívne učenie

Pred samotnou tvorbou prezentácie/videoa by mal jeho autor, podľa Jakubekovej a Finkei (2014)²², zvoliť, z hľadiska jeho ďalšej koncepcie a dramaturgie, jednu zo štyroch nasledujúcich možností:

1. *Riadená prezentácia* – prezentujúci prednáša text, sprevádzaný pripravenými vizuálnymi pomôckami.
2. *Automatická prezentácia* – predstavuje opakované premietanie určitého súboru snímok a nepredpokladá sa kontakt prednášajúceho a publika.
3. *Multimediálna prezentácia* – snímky sú doplnené vhodným záznamom sprievodného slova alebo zvuku, vrátane podnetov pre publikum. do určitej miery predstavuje kombináciu predošlých dvoch foriem.
4. *Interaktívna prezentácia* – predpokladá aktívnu účasť publika, ktoré reaguje a zapája sa na základe podnetov alebo možností, prípadne dotvára prezentáciu podľa pokynov. niekedy zahŕňa možnosti opakovania vybraných pasáží, prípadne overenia získaných vedomostí.

²¹ BRAME, C. J. (2016). Effective educational videos: principles and guidelines for maximizing student learning from video content. *CBE life sciences education*, roč. 15, č. 4. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5132380/>

²² JAKUBEKOVÁ, M., FINKEL, E. (2014). *Tvorba prezentácie a jej efektívne využitie vo vzdelávaní na základných a stredných školách*. Bratislava: MPC, 2014.

Tabuľka 5 Faktory maximalizácie efektu edukačného videa

	Odporúčania	Dôvod zaradiť do výučby	Príklady
Kognitívne zaťaženie	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýraznite dôležité informácie • Informácie čleňte do menších informačných celkov • Odstráňte rušivé vonkajšie podnety • Zvýraznite informáciu vhodným vizuálnym aj akustickým podnetom 	<ul style="list-style-type: none"> • pomôžu sústrediť sa na podstatné informácie a redukovať vplyv nežiadúcich vonkajších podnetov 	<ul style="list-style-type: none"> • vysvietenie kľúčových slov • zmena kontrastu alebo farebné zvýraznenie textu • vkladanie otázok, ktoré povzbudzujú k odpovediam • použitie rytmických zvukov pri zvýrazňovaní dôležitých informácií, slabík a pod.
Zapojenie študenta	<ul style="list-style-type: none"> • dodržujte časový limit videa (max. 6 minút) • hovorte konverzačným tónom • hovorte rýchlo a s nadšením • vytvorte videá vysvetľujúce účel kurzu 	<ul style="list-style-type: none"> • obmedzenie zabiehania myslenia k iným témam • krátke videá majú viac divákov ako dlhšie videá • pomoc pri vnímaní vedomostí v súvislostiach a medzipredmetových vzťahoch 	<ul style="list-style-type: none"> • pri komentároch buďte osobnejší, oslovujte priamo študenta, používajte zámeno <i>ty</i>, miesto neurčitého <i>študent</i> • používajte slovo <i>ja</i>, aby bol komentár osobnejší • pre udržanie nadšenia používajte spojenia ako <i>super, túto časť mám najradšej, som nadšený</i> a pod. • môžete pridať odporúčania na ďalšie videá s podobnou tematikou
Aktívne učenie	<ul style="list-style-type: none"> • vkladajte do videa interaktívne otázky • použite interaktívny štýl prezentácie • používajte navádzajúce otázky • použite video ako podklad pre domácu úlohu 	<ul style="list-style-type: none"> • interaktívne otázky pomáhajú študentovi k sebahodnoteniu vlastného výkonu • dochádza k lepšiemu zapamätaniu učiva • vytvárajú vzťah k téme 	<ul style="list-style-type: none"> • vytvorenie skúšobných testov, napr. pomocou Google Forms • keď položíte otázku, dajte priestor študentovi, aby na skúsil v duchu odpovedať

(vlastné spracovanie podľa Brame, 2016)

Ako video sa dá použiť priamo aj záznam postupu činnosti na počítači. Tabuľka 6 ponúka niekoľko softvérových aplikácií na nahrávanie obrazovky. Programy umožňujú záznam celej obrazovky, alebo len jej okna, umožňujú nastaviť výstupný formát, sekvenčné snímanie, bublinové vysvetlivky, interaktívne prechody medzi snímkami, ozvučovanie hovoreným slovom a hudbou.

Tabuľka 6 Voľne dostupné softvérové aplikácie na nahrávanie obrazovky počítača

Názov	Logo	Dostupnosť
ActivePresenter		eLearning Authoring Software & Training Video Editor (atomisystems.com)
OBS Studio		https://obsproject.com/
BandiCam		https://www.bandicam.com/sk/
CamStudio		https://camstudio.en.softonic.com/

(vlastné spracovanie)

Priamo na stránkach niektorých softvérových aplikácií spomínaných vyššie v Tabuľke 6 sú uvedené aj podporné materiály s návodom ako ich používať. YouTube tak isto ponúka množstvo tutoriálov, návodov ako daný produkt používať, napr. <https://lnk.sk/mzyw>.

Základné kroky tvorby prezentácie/video:

1. Vytvorenie scenára prezentácie/video

- scenár pomáha nastaviť štruktúru textu, obrázkov a vytvára plán toho, čo sa bude diať, určí sa postupnosť pripravených materiálov.

Príklad scenára prezentácie/video (prevzaté a upravené podľa Columbia Centre Teaching and Learning)²³

Každý blok má obrázok s akciou, rozprávaním alebo dialógom. Môžete vkladať obrázky, kresliť obrázky, napísať popis vizuálu, textu alebo akcie.

Obraz	Zvuk
- čo by malo byť videné: obrázky, videá, moderátor, atď.	- čo má divák/poslucháč počuť: hovorené slovo, vybraný zvuk, hudbu, atď.
...	...

²³ <https://ctl.columbia.edu/resources-and-technology/teaching-with-technology/diy-video/effective-videos/>

2. Práca so scenárom

- voľba najvhodnejšieho postupu pri prezentovaní obsahu a jeho usporiadaní je dlhodobější proces, ktorý vyžaduje opätovné prehodnocovanie jednotlivých záberov. Pre lepší odhad dĺžky trvania prezentovania jednotlivých častí si text scenára čítajte nahlas, rýchlosťou reči asi 130 slov za minútu

3. Aplikácia vzdelávacích cieľov

- Aké sú vaše ciele? Video možno použiť na predstavenie nového obsahu/učiva, na kontrolu alebo na posilnenie základného obsahu. Zvážte, či svoje video používate na poskytovanie faktov a súvislostí alebo na výučbu zručností.

Odporúčania k tvorbe prezentácie:

- Pri tvorbe prezentácie využívajte bezpätkové písmo, ktoré je ľahšie čitateľné (napr. Arial, Tahoma).
- Tmavšie pozadie upriamuje pozornosť na jedno miesto, nerozptyľuje tak ako biele.
- Na jeden slide uvádzajte jednu hlavnú myšlienku.
- Myšlienku prezentujte vo forme textu, obrázka, multimédia, aby bola čo najviac zrozumiteľná pre edukanta.
- Používajte skupiny teplých alebo studených farieb. Nekombinujte tieto dve skupiny, pre zrak je ich vnímanie náročné a po chvíli sa pozornosť stráca.
- Pracujte s veľkosťou písma, obrázkov, objektov na slide. Väčšie by malo byť to, čo je dôležitejšie, čomu má edukant venovať pozornosť (obr. 1).

Obr 1 Zobrazenie kontrastu veľkosti písma a objektov (vlastné spracovanie)

Guo a kol. (2011)²⁴ vo výsledkoch svojho výskumu poukázali na dôležitosť optimálnej dĺžky videa. 100% pozornosť študentov sa udržala pri videách dlhých max. 6 minút. Z ich záverov vyplýva, že video dlhšie než 6-9 minút je stratou času.

²⁴ GUO, P. J., KIM, J., RUBIN, R. (2014). How video production affects student engagement: An empirical study of MOOC videos. *Proceedings of the first ACM conference on Learning@scale conference*. 41-50.

Existuje viacero špecializovaných programov, pomocou ktorých možno vykonať na videosúbore dodatočné úpravy. Na trhu existuje mnoho softvérových možností, napr. Virtual Dub (<http://www.virtualdub.org>), Pinnacle Studio (<http://www.pinnaclesys.com>), Ulead Video Studio (<http://www.ulead.com>) alebo Adobe Premiere (<http://www.adobe.com>).

Zvuk videa

Vhodné edukačné video je multimediálne spracované. Nielen kvalitný obraz, text, ale aj zvuk sú jeho neoddeliteľnou súčasťou. Pred nahrávaním komentára k videu si je dobré uvedomiť dôležitosť vnímania jeho zvukovej stránky. Zabezpečte, aby nebolo v nahrávke počuť zvuky z pozadia (napr. zvuk televízora, rozhovor, výťah a pod.).

Základnými požiadavkami kladenými na hlasový komentár sú:

- je potrebné používať spisovný jazyk prispôsobený cieľovej skupine;
- reč musí byť jasná a zrozumiteľná;
- nevyhnutná je zreteľná artikulácia, jasná dikcia, adekvátne využívanie zvukových prostriedkov reči;
- prejav musí byť koncipovaný tak, aby mu poslucháč rozumel;
- ak si nie sme istí, či obsah bude divákovi dostatočne zrozumiteľný, radšej voľme jednoduchšiu stavbu vety

Hlas je prejavom našej duševnej identity voči vonkajšiemu svetu. Nie je daný len anatomickými predpokladmi hlasových orgánov, ale je aj odrazom nášho duševného a psychického stavu. Ak má teda náš hlas znieť prirodzene, potrebuje predovšetkým pokoj a uvoľnenie a prípravu na komentovanie nesmieme podceňovať. Na to, aby tón mohol vyjsť čo najzvučnejšie cez hlasivky do úst a z nich von, potrebuje uvoľnené a otvorené hrdlo. Najlepšie to docielime plným otvoreným zíváním. Do prípravy môžeme zaradiť rozcvičenie mimických svalov a rečové cvičenia, napr. jazykolamy, prostredníctvom ktorých precvičujeme niektoré ťažko vysloviteľné hlasové kombinácie. Odriekanie jazykolamov by sa malo začať pomaly a zrozumiteľne a neskôr ich prednes zrýchľujeme. Skúste ich zopakovať nasledujúcich niekoľko príkladov aspoň 10 krát bez prestávky:

- Naša rukavička je zo všetkých rukavičiek najvyrukavičkovejšia.
- V našej peci myši pištia, v našej peci psík spí.
- Železo, železo, oželezilo si sa? Koleso, koleso, okolesilo si sa?
- Strč prst skrz krk.
- Pes spí, psy spia²⁵.

²⁵ Ďalšie príklady môžete nájsť napríklad na stránkach <https://eduworld.sk/cd/hanka>

Tvorba prezentácie/video ako učebnej pomôckou je náročným procesom mentálnym aj časovým a predpokladá tiež isté nevyhnutné technické zručnosti. Pri tomto procese je potrebné, aby vyučujúci vnímal, komu je výsledok jeho práce určený a vytvoriť ho tak, aby facilitoval proces učenia sa.

3.3 Tvorba elektronického učebného textu

Po celé desaťročia sa učebnice považovali za základ výučby na školách. Tieto knihy špecificky určené pre jednotlivé vyučovacie predmety boli základnou súčasťou akejkoľvek vzdelávacej infraštruktúry. Boli pridelené študentom a každý deň sa nosili v ťažkých školských taškách - z domu do školy a späť. Sprevádzali nás od začiatku školskej dochádzky, počnúc šlabikárom, čítankou, neskôr učebnicami odborných predmetov na stredných školách až po skriptá, ktoré pomáhajú pri štúdiu na vysokej škole. Naš vzdelávací tútingový portál vychádza ale z iných pohľadov na štúdium a aj skúsenosti edukantov sú dnes odlišné ako v minulosti. Vidíme, ako technologický pokrok a nárast a prístup k digitálnemu učivu postupne urýchlil odklon od tradičných tlačenej učebníc.

Technologické know-how nie sú jedinými výzvami. Kvalita digitálneho vzdelávania sa tiež líši v kvalite a výber správneho obsahu môže byť pre náš portál veľkou výzvou. To znamená, že schopnosť tútora hodnotiť a tvoriť digitálny obsah sa stáva dôležitou požiadavkou pre digitálne vzdelávanie. Edukátori musia byť schopní nájsť pre svoje lekcie správne zdroje - a ubezpečiť sa, že sú kvalitné, v súlade s normami a kompatibilné s existujúcimi nástrojmi. Bez týchto schopností sa edukátorom len ťažko podarí integrovať technológiu a digitálny obsah do svojich vlastných vyučovacích metód. Potrebujeme teda ešte učebnice? Áno. Mení sa však štruktúra a aj úloha učebníc. Stávajú sa digitalizovanejšími, otvorenejšími, dostupnejšími, dynamickejšími a interaktívnejšími a častejšie sa aktualizujú.

Šírenie technologických nástrojov a zdrojov medzitým zmenilo prostredie učenia. Prechod od tlače k digitálu umožnil edukantom a edukátorom prístup k obsahu, ktorý presahuje kvantitu a kvalitu tradičnej učebnice. S týmto pokrokom prichádzajú pre edukantov (a edukátorov) pútavejšie a vzrušujúcejšie spôsoby učenia (učenia sa). Elektronická učebnica vo vzdelávacom procese poskytuje rozvoj kreatívneho a intuitívneho myslenia; formuje estetiku pomocou grafických a multimediálnych kapacít, rozvíja komunikačné schopnosti; podporuje zručnosti pri prijímaní

[herinkova/5371/trenujeme-jazykolamy](https://www.radia.sk/citaren/48_) alebo https://www.radia.sk/citaren/48_
uvolnovacie-cvicenia-pre-moderatorov

optimálneho rozhodnutia²⁶. Bolo dokázané, že postup práce s elektronickou učebnicou umožňuje rozšírenie objemu informácií a správ, a prispieva k zlepšeniu efektívnosti práce s učebnicou a sebakontrolu akademických výsledkov²⁷.

Text je podstatnou časťou každého (aj elektronického) učebného textu. Najmä prostredníctvom textu sa odovzdáva obsah vzdelania. Je preto právom považovaný za sprostredkovateľa informácií, vedomostí edukantom. Slovo text pochádza z latinského *textere*, čo prekladáme ako "tkaný materiál". Toto slovné spojenie naznačuje, že text sa už dávno poníma ako tkaný útvar reči²⁸. Na utkanie niečoho potrebujeme materiál a nástroj. Pri texte sú materiálom na tkanie písmená, slová, vety, ktoré spájame pomocou nástroja - ruky, pera, počítača. Text sa tvorí spájaním písmen do slov, slov do viet, viet do súvetí, odsekov atď. Toto spájanie nie je neúmyselné, nezámerné ani mimovoľné alebo neuvedomelé, ale podriadiť sa pravidlám jazyka. Pred začatím písania má pisateľ predstavu o ciele písania, o efekte, ktorý chce písaním dosiahnuť a o reálnych alebo potencionálnych čitateľoch. Tomu podriadiť obsah textu a štýl písania.

Čitateľný text, ktorý má spĺňať svoj účel, musí mať, tieto tri základné vlastnosti: **komunikačný zámer, kohéziu a koherenciu**²⁹.

Komunikačnému zámeru sa podriaďujú všetky zložky textu. Jeho cieľom, ktorý autor chce u čitateľa dosiahnuť, môže byť informovanosť, zmena názoru čitateľa, motivácia uskutočniť určitú činnosť a podobne. Druhou základnou vlastnosťou je *kohézia* (súdržnosť) čo znamená, že vety textu netvorí izolované prvky. Veta sa viaže na predchádzajúcu vetu a na nasledujúcu vetu. Treťou vlastnosťou textu je *koherencia* (spojitosť). Jej podstatou je tematická spojitosť textu. Pri čítaní textu čitateľ zisťuje, že jeho časti sú tematicky zjednotené, teda hovoria o jednej veci.

Dobrá elektronická učebnica nielen že môže byť dôležitým a nezastupiteľným prostriedkom pre vzdelávanie a sebavzdelávanie edukantom, ale mala by tiež uľahčiť a spríjemniť prácu edukátorom – tútorom³⁰. Prostredníctvom učebníc je možné u žiakov zvýšiť motiváciu k štúdiu, pokiaľ je písaná z ich pohľadu *pútavým a zrozumiteľným textom*, doplneným vhodne zvoleným obrázkovým materiálom (ktorý má predovšetkým didaktickú funkciu, nie iba funkciu ozdobnú.)

²⁶ YESINA, O. H., LINHUR, L. M. (2012). Electronic textbooks: advantages and disadvantages. *Visnyk Sotsialno-Ekonomichnykh Doslidzhen Zb. Nauk*, roč. 44, č. 1, s. 181–186.

²⁷ LYTVYNOVA, S. (2019). Electronic textbook as a component of Smart Kids technology of education of elementary school pupils. *CEUR Workshop Proceedings*, roč. 2393, s. 105-120. Dostupné na <http://ceur-ws.org/Vol-2393/paper_245.pdf>

²⁸ GAVORA, P. (2008). *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava: UK.

²⁹ GAVORA, P. (1992). *Žiak a text*. Bratislava: SPN, 1992.

³⁰ KNECHT, P. (2007). Úvodom k hodnocení učebnic. MAŇÁK, J., KNECHT, P. (eds.). *Hodnocení učebnic*. Brno: Apside.

Pokiaľ ďalej učebnica obsahuje napríklad *rozširujúce učivo* pre nadaných žiakov, nabáda svojim charakterom k využitiu rôznych výučbových metód a je prípadne doplnená moderne spracovanou metodickou príručkou, stane sa bezpochyby i vítaným pomocníkom pre učiteľa.

Dobrý elektronický text tvorí **text a mimotextové zložky**.

Základný text obsahuje informácie (učivo), ktoré je v zhode s učebnými osnovami. Tvoria ho fakty, pojmy, zákony, teórie, princípy a pravidlá, metódy a postupy práce, opisy riešenia úloh – príklady, zovšeobecnenia a hodnotenia, závery a perspektívy rozvoja vedy. Za základný text sa môžu považovať, hlavne u technických alebo prírodovedných predmetov, aj ilustrácie.

Doplňujúci text napomáha upevneniu a prehĺbeniu učiva, ktoré je zahrnuté v základnom texte. Umožňuje uskutočniť diferencovaný a individuálny prístup k študentom, zdokonaľuje vedeckú presvedčivosť a emocionálny dosah učebnice. Dopĺňajúci text tvoria dokumenty, štatistické informácie, tabuľky, úryvky z literatúry, zoznamy, informačné materiály doplnujúceho charakteru a pod.³¹ Tieto prvky zvyšujú zaujímavosť a pútavosť učebného textu. V našom elektronickom učebnom texte môžu byť tieto časti riešené formou hypertextových odkazov na ďalšie vedecké štúdie, elektronické učebnice, web stránky a pod. ktoré rozšíria, prehĺbia a spestria základný text³².

Pri tvorbe učebného textu je potrebné si uvedomiť, že text by mal nielen poskytovať informácie, fakty, pojmy, teórie, ale mal by žiaka podnecovať k efektívnemu osvojovaniu si nových poznatkov. Mal by viac zohľadňovať charakter poznávacích procesov žiakov, charakter ich myslenia založený na riešení problémov. Novo koncipované elektronické zdroje charakteru učebného textu preto obsahujú rôzne úlohy a námety na premýšľanie a pod.

3.3.1 Požiadavky na elektronický učebný text

Každý učebný text by mal byť písaný tak, aby edukanta nadchol a nabádal ho k nahliadnutiu ďalších prameňov podľa záujmu. Musí byť spoľahlivý a musí obsahovať pravdivé údaje. Pri tvorbe učebníc treba dodržiavať aj *didaktické zásady*, t. j. pravidlá, smernice a požiadavky, všeobecné normy, ktoré usmerňujú priebeh odovzdávania informácii. Aj keď ich všetci veľmi dobre poznáme, aj v modernej informačnej dobe stojí za to si ich pripomenúť, pretože napriek tomu, že sa formovali storočia, sú aktuálne platné aj pri tvorbe elektronických učebných zdrojov. Ide hlavne o nasledujúce didaktické zásady:

³¹ TUREK, I. (1997). *Tvorba zrozumiteľného textu*. Bratislava: STU.

³² TUREK, I. (1997). *Tvorba zrozumiteľného textu*. Bratislava: STU.

Zásada vedeckosti – vyjadruje požiadavku, aby obsah učiva a spôsob jeho predkladania v učebnici boli v súlade s najnovšími výsledkami vedy.

Zásada jednoty teórie a praxe – vyžaduje vykladať vedecké poznatky ako zovšeobecnené a systematické výsledky spoločensko-historickej praxe ľudstva. Pri každom dôležitom prvku učiva (pojme, zákone, princípe atď.) treba uvádzať presvedčivé príklady poukazujúce na jeho využitie v praktickom živote. Poznanie praktického využitia učiva v praxi zvyšuje záujem edukantov o učenie.

Zásada primeranosti – vyžaduje, aby obsah a rozsah učiva aj spôsob jeho predkladania edukantom zodpovedali ich možnostiam a schopnostiam. Nie všetci naši edukanti, ktorí sa budú z portálu učiť, majú rovnaké predpoklady na učenie sa. Preto je vhodné text rozčleniť na základné učivo a doplnujúci text.

Zásada názornosti – vyjadruje požiadavku, aby učivo bolo prezentované tak, aby si edukanti vytvárali jasné a presné predstavy a pojmy. Pre uplatnenie tejto požiadavky bude výklad učiva najmä vo vizuálnej podobe. Výklad učiva by mal vychádzať zo skúseností učiacich sa, edukátorov a zo skutočných životných situácií. U jednotlivých prvkov učiva je potrebné uvádzať ich konkrétne ukážky, príklady praktického použitia.

Zásada sústavnosti – vyžaduje usporiadanie učiva do ucelenej, prehľadnej sústavy - systému, v ktorom sa poznatky usporadúvajú tak, aby sa nasledujúce opierali o predchádzajúce, aby jeden poznatok logicky vyplýval z druhého. Táto zásada prispieva k vytváraniu vzťahov medzi učivom, k začleneniu nového učiva k už skôr naučenému.

Ďalšie požiadavky na elektronický učebný text:

Zrozumiteľnosť – Text by mal byť ľahko, dobre, príjemne čitateľný, jednoduchý, informačný, primeraný a zaujímavý.

Elektronický učebný text by mal spĺňať všetky dimenzie zrozumiteľnosti didaktického textu: *jednoduchosť, členenie, stručnosť/výstižnosť, dodatočná stimulácia*. Dimenzia *jednoduchosť* sa týka hlavne dĺžky a zloženia viet a výberu slov. Dimenzia *členenie* sa vzťahuje na vnútorné usporiadanie textu t.j. či sú informácie podávané v najvyhovujúcejšom poradí na vonkajšiu štruktúru, a to rozlíšenie častí, napr. odstavcov, poznámok, diferencovanie podstatného od menej významného a pod. *Stručnosť a výstižnosť* textu sa vzťahuje najmä na vzťah textu k jeho cieľom. Veľmi stručná interpretácia a naopak príliš obsérne vyjadrovanie zhoršuje zrozumiteľnosť textu. V dimenzii *dodatočná stimulácia* ide o vzbudenie záujmu učiaceho sa rečníckymi otázkami, vtipnými formuláciami, príkladmi zo života.

3.3.2 Prijímanie a spracovanie informácií z textu (receptia textu)

K tomu, aby si človek nejakú informáciu z textu osvojil (t.j. vnímal, spracoval, zapamätal, a neskôr využil), je potrebné, aby najprv pochopil obsah textu. Preto sa teórie a výskumy učenia z textu zameriavajú predovšetkým na proces porozumenia textu³³.

Prijímanie a vnútorné spracovanie informácií v texte označujeme tiež *receptia textu*. Zmysel tohto slova nie je totožný so slovom čítanie. Na rozdiel od čítania receptia znamená zámerné osvojovanie si informácií. V našom elektronickom virtuálnom prostredí receptia textu žiakom vyúsťuje do osvojenia si obsahu vzdelávania. Text recipuje edukant aj tútor, aj keď u tútora nie je text zdrojom nových vedomostí, ale len konkretizovaním učiva. Receptii textu však predchádza určitá vnútorná činnosť u edukanta. Musí mať motív, záujem získať nové informácie a následne musí vynaložiť určitú snahu na získanie týchto informácií.

Proces receptie textu má tri fázy:

- vnímanie,
- porozumenie,
- zapamätávanie³⁴.

Vnímanie textu je proces, pri ktorom človek registruje a rozoznáva jednotlivé grafické prvky textu – písmená, slabiky, slová, medzery medzi slovami, veľkosť písmen a pod. a prisudzuje im význam. Oko sa pri čítaní pohybuje po riadkoch zľava doprava. Tento pohyb nie je súvislý, oko sa občas zastaví. Tento okamih označujeme ako fixáciu oka. Následne sa oko zasa pohybuje dopredu. Niekedy sa pohyb oka zastaví a vráti sa naspäť na miesto ktoré už prešlo. Oko pri čítaní má podobu skokov, ktoré nazývame sakády, dopredu a dozadu a fixácií. Spätné sakády čitateľ využíva, ak text nepochopil. Má opravný význam. Dĺžka fixácie oka závisí od náročnosti textu a počet fixácií závisí od vospelosti čitateľa. Čas sakád je kratší ako čas fixácie oka. S narastajúcim vekom detí sa počet fixácií znižuje a ich dĺžka sa skraca. U tých, ktorí používajú metódu rýchleho čítania, je počet fixácií menší aj úroveň porozumenia textu je nižšia, pretože podstatnú časť informácií prijímame pri fixáciách. Žiak, ktorý má problém s čítaním, má následne problém s vnímaním a porozumením textu. Svoje úsilie zameriava na rozoznanie grafických znakov a menšiu pozornosť potom venuje vnímaniu textu. Nízke porozumenie textu tak nespôsobuje jeho neschopnosť **porozumieť textu**, ale zlá úroveň čítania³⁵.

³³ PRŮCHA, J. (1998). *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido

³⁴ GAVORA, P. (1992). *Žiak a text*. Bratislava: SPN.

³⁵ GAVORA, P. (1992). *Žiak a text*. Bratislava: SPN.

Porozumenie textu, je svojou podstatou psycholingvistická činnosť, pri ktorej dochádza k trom druhom spojení:

- k spojeniam medzi javmi objektívnej reality a prvkami textu, ktoré tieto javy označujú;
- k spojeniam medzi jednotlivými prvkami textu (slovami, vetami, nadvetnými útvarmi);
- k spojeniam medzi prvkami textu a prvkami vedomostnej štruktúry recipienta.

Porozumenie má vzťahový charakter. Môže vzniknúť len vtedy, keď recipient identifikuje prvky textu, objektívnej reality a vlastnej vedomostnej štruktúry, a dáva ich do vzťahov. Až na základe usúvzťažnenia týchto prvkov možno odkrývať významy. Podrobný priebeh porozumenia textu je ťažké objasniť. Je to zložitá činnosť, ktorá využíva analýzu a syntézu rôznych úrovní textu. Prebieha však veľmi rýchlo, zvyčajne súčasne s čítaním textu. V tejto oblasti existujú viaceré všeobecné modely porozumenia textu. Z viacerých vyberáme najznámejší model, ktorý zahrňuje mikroprocesory a makroprocesory³⁶.

Proces porozumenia čitateľov textu môžeme rozdeliť na dve fázy: Mikroprocesory zahrňujú lokálne porozumenie textu, ktoré postupuje od slova k slovu, od vety k vete. Pozornosť sa venuje skôr detailom ako väčším úsekom textu. Makroprocesory sa týkajú globálneho porozumenia, to znamená, ako si čitateľ vytvára v mozgu informačné jadro textu.

Podarilo sa identifikovať základné postupy, pomocou ktorých človek dospeje k odhaleniu informačného jadra textu – jeho makroštruktúry. Je to zovšeobecňovanie, vypúšťanie informácií, integrácia informácií a konštrukcia nových informácií. Pri zovšeobecňovaní sa nahrádzajú podriadené informácie informáciou vyššej, všeobecnejšej. Pri vypúšťaní sa z textu odstraňujú tie informácie, ktoré možno považovať za nadbytočné, alebo všeobecne známe. Integrácia znamená spájanie informácií, ktoré spolu súvisia, alebo ktoré vyplývajú jedna z druhej. Konštrukcia vyjadruje vytváranie informácií, ktoré majú globálnejší charakter, než sú informácie obsiahnuté v danom texte. Recipient používa tieto postupy, pomocou ktorých vytvára makroštruktúry textu viac-menej nevedomene. Pracuje s nimi bez toho, aby ich teoreticky poznal.

Pre porozumenie textu sú dôležité vedomosti, ktoré recipient získal z oblasti, ktorej sa momentálne venuje, už v minulosti. Význam predchádzajúcich vedomostí si zvyčajne uvedomujeme až vtedy, keď nastane problém s porozumením.

³⁶ KINTSCH, W., van DIJK, T. A. (1978). Toward a model of text comprehension and production. *Psychological Review*, roč. 85. č. 5, s. 363–394. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.85.5.363>

Keď edukant neovláda predchádzajúce učivo, recepcia textu nového učiva mu môže robiť ťažkosti a to preto, lebo nemá vedomosti, ktoré text predpokladá. V prípade, že sa človek nemôže oprieť o doterajšie vedomosti, proces porozumenia textu sa sťažuje a spomaľuje. V niektorých prípadoch vôbec nedochádza k porozumeniu textu, alebo sa text pochopí nesprávne³⁷.

Prvoradé je, aby edukant textu *porozumel* a aby k nemu pristupoval s tým, že si *informácie* obsiahnuté v texte *chce osvojiť*. Text nesmie prijímať apaticky, ale aktívne ho ovládnuť. Jedným z možných prístupov je, vyznačiť si v texte (ak tak nie je upravený) základné učivo, t.j. čo si žiak musí v plnej miere osvojiť. Určiť, o ktoré informácie toto učivo obohatí, napr. rozšíri základné informácie o menej podstatné fakty, uvedie príklady a pod.

Usporiadanie informácií, odhalenie vzťahu medzi nimi, zohráva pri recepcii textu dôležitú úlohu. Odhalenie týchto vzťahov je podstatou porozumenia. Aby edukant porozumel vyšším rovinám textu, musí chápať význam jednotlivých slov a vzťahov medzi nimi. Základnou vlastnosťou textu je, že každá informácia nadväzuje na predchádzajúcu a vyplýva z inej informácie a zároveň tvorí základ pre novú informáciu.

3.4 Odporúčania pre realizáciu tútoringu s edukantmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Žiaci/študenti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sú populáciou detí, ktoré dokážu významne profitovať z tútoringového procesu. Je to pre nich príležitosť mať pozornosť dospelého upriamenú na seba a tento dospelý dokáže prispôbiť výučbu ich jedinečným potrebám lepšie, ako učiteľ počas vyučovania v triede. Pre týchto žiakov je to príležitosť objaviť radosť z učenia, ktoré môže byť pre nich kvôli ich postihnutiu alebo znevýhodneniu v škole frustrujúce. V zahraničí dokonca existujú tútori špecializujúci sa na konkrétny druh zdravotného postihnutia alebo znevýhodnenia. V tejto kapitole ponúkame čitateľovi viac informácií o špecifikách učenia vybraných a najčastejšie sa vyskytujúcich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb a o bariérach, ktoré to pri doučovaní môže spôsobovať. Vzhľadom na rozsah publikácie sa charakteristike postihnutí budeme venovať len v obmedzenom priestore, dôraz bude položený na zásady a odporúčania, ktorých by si tútor mal byť vedomý.

³⁷ GAVORA, P. (1992). *Žiak a text*. Bratislava: SPN.

Dieťa s vývinovými poruchami učenia

Vývinové poruchy učenia zahŕňajú široké spektrum problémov s učením, ktoré vznikli na neurologickom základe, kedy nie je narušený intelekt dieťaťa, ale je oslabená niektorá z funkcií zodpovedná za naučenie sa čítať, písať (alebo písať gramaticky správne), počítat', alebo kresliť³⁸. Žiaci s týmito poruchami tvoria najpočetnejšiu skupinu detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vzdelávaných na základných školách na Slovensku.

Odporúčania pre edukáciu žiakov s vývinovými poruchami učenia³⁹:

- Venovať čas prípravnej fáze tútorovaného na stretnutie.
- Používať pomalšie tempo reči.
- Jednoznačne formulovať pokyn, požiadavku alebo otázku.
- Poskytovať dlhší čas na sformulovanie odpovede.
- Nevytvárať časový stres.
- Poskytovať dostatok pozitívnej spätnej väzby.
- Dopriať pauzy na odpočinok - tieto deti sa ľahšie unavia ako iné.
- Používať farebné zvýraznenia, ktoré pomôžu žiakovi orientovať sa v téme.
- Trpezlivo zopakovať otázku, keď vidíme, že dieťa je zmätené a stráca pozornosť.

Porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou (ADHD) a porucha pozornosti (ADD)

Dieťa s ADHD vykazuje narušené správanie v oblasti hyperaktivity, poruchy pozornosti a impulzivity. Je pre neho charakteristický motorický nepokoj, odbiehanie od témy, častá zmena témy kvôli vznikajúcim rýchlym asociáciám, náhle zmeny pohybu, skákanie do reči, neschopnosť počkať, kým na neho príde rad a pod.^{40,41} Toto správanie spôsobuje aj to, že sú v kolektíve neoblúbené a majú málo kamarátov. Niekedy sa dajú rýchlo vyprovokovať ostatnými deťmi k rizikovému správaniu.

³⁸ HUČÍKOVÁ, A. (2018). Osoba s vývinovou poruchou učenia a poruchou aktivity a pozornosti. HUČÍK, J., MIKURČÍKOVÁ, L. (Eds.) *Špeciálna pedagogika pre pomáhajúce profesie II*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 125-143.

³⁹ Spracované s pomocou zdrojov HUČÍKOVÁ (2018); VALENTA A kol. (2012); ŽOLNOVÁ (2020); National Association of Special Education Teachers

⁴⁰ TRAIN, A. (2001). *Nejčastější poruchy chování dětí*. Praha: Portál.

⁴¹ HUČÍKOVÁ, A., HUČÍK, J. (2012). *Deti, trochu iné, v školskej edukácii*. Liptovský Ján: PROHU.

Odporúčania pre edukáciu žiakov s ADHD a poruchou pozornosti⁴²:

- Vytvoriť priestor pre pravidelný kontakt.
- Stretnutie by malo mať pevnú štruktúru.
- Obmedziť vyrušujúce podnety z vonkajšieho prostredia, zvoliť tiché prostredie.
- Zadávať čo najkratšie inštrukcie bez rozvláčneho vysvetľovania.
- Stanoviť časový harmonogram a oboznámiť s ním tútorovaného.
- Vytvoriť na začiatku stretnutia zoznam aktivít/tém, ktorým je potrebné sa venovať a postupne ich odškrtať.
- Zaradovať aktivity obsahujúce aj pohybovú zložku.
- Môžeme dovoliť používať na stretnutí napr. antistresovú loptičku (ale len ako pomôcku na zvládnutie motorického nepokoja, kedy ju dieťa bude používať mimovoľne a nie ako vyrušujúci predmet).
- Udržiavať očný kontakt s edukantom.
- Deti s ADHD vnímajú, aj keď sa zdá, že nepočúvajú - je potrebné si overiť ich pozornosť tým, že budeme požadovať zopakovanie inštrukcie.
- Doprajme im čas na oddych alebo zmenu aktivity aj počas stretnutia, keď spozorujeme, že sú unavené.

Dieťa s poruchou autistického spektra (PAS)

Porucha autistického spektra je neurovývinová porucha, ktorej dôsledkom je porucha vnímania, sociálnej interakcie spojená s repetitívnym správaním⁴³. Prejavy týchto detí vedia byť rôzne, môžeme u nich pozorovať aj hyperaktívne správanie, narušenú pozornosť, poruchy spánku, rôzne metabolické poruchy. V rámci diagnózy sa hodnotí tzv. funkčnosť. V základných školách sa stretávame prevažne s deťmi tzv. vysoko funkčnými, u ktorých je intelekt narušený len minimálnej miere a ktorým ich stav umožňuje interakciu a prácu v štandardnom prostredí. Deti s nízkou adaptabilitou, značným poškodením intelektu a výrazne vyrušujúcim správaním sú vzdelávané v špeciálnych školách a podporu tútoringu obyčajne nevyužívajú alebo ho zabezpečujú im blízke a známe osoby. Nižšie uvedené odporúčania sa týkajú tútoringovej podpory detí vzdelávaných na základných školách a integrovaných do hlavného vzdelávacieho prúdu.

⁴² Spracované s pomocou zdrojov MUNDEN, ARCELUS (2006); TRAIN (2001); HUČÍKOVÁ, HUČÍK (2012).

⁴³ OSTATNÍKOVÁ, D., HNILICOVÁ, S. (2021). *Poruchy autistického spektra - manažment autizmu*. 1 revízia. Štandardné postupy. Bratislava: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky.

Odporúčania pre edukáciu žiakov s PAS⁴⁴:

- Tieto deti potrebujú pre svoje efektívne vzdelávanie štruktúru a jasný program.
- Dlhšie im trvá, kým si na tútora a jeho spôsob práce zvyknú, preto je potrebná vysoká trpezlivosť a dôraz na fázu nadväzovania vzťahu.
- Majú problém s indentifikáciou emócií, nimi prejavované emócie nám môžu pripadať neadekvátne k danej situácii.
- Pozeranie do očí v nich môže vzbudiť pocit ohrozenia alebo ich môže silne rozrušovať, preto na ňom netrváme a skôr sa mu vyhýbajme.
- Pokojne sa ich opýtajte, keď sa prejavujú neadekvátne, niekedy vedia vysvetliť, čo ich rozrušilo alebo dokážu vysvetliť, čo im vadí.
- Majú tendenciu k stereotypným pohybom alebo opakovaniu - môžeme im to dovoliť, ale môžeme aj, po konzultácii s rodičom, na toto správanie reagovať a regulovať ho.
- Pri prezenčných formách tútoringu sa dieťaťa nedotýkame a s ohľadom na jeho potreby dodržiujeme takú dištančnú vzdialenosť, ktoré je pre dieťa prijateľná.
- Tieto deti sú citlivé na senzorické podnety, preto sa vyhýbame intenzívnemu svetlu, hluku, rýchlym a náhlým pohybom.
- V reči voľme pomalšie tempo a tichší a pokojný hlas.
- Niekedy potrebujú ozrejmiť nám samozrejme veci, ako napríklad vysvetliť niektoré aspekty sociálnej komunikácie.

Dieťa s nadaním

Pod dieťaťom s nadaním si môžeme predstaviť dieťa s výnimočnou intelektovou spôsobilosťou, ktorá je diagnostikovaná opakovane po dobu niekoľkých rokov⁴⁵. Viacerí autori sa tiež zhodujú v tom, že bývajú prítomné aj ďalšie charakteristiky dieťaťa, ako napr. Vysoká hladina aktivity a bdlosti, schopnosť dlhodobej koncentrácie, široká slovná zásoba, rýchle učenie sa a chápanie, živá predstavivosť, zvedavosť a vysoká motivácia k učeniu⁴⁶. V ich vývine môžeme pozorovať asynchrónnosť, teda v niektorých činnostiach dieťa podáva nadpriemerné výkony, ale v iných priemerné až podpriemerné.

⁴⁴ Spracované s pomocou zdrojov: COTTINI, VIVANTIHO (2018); OSTATNÍKOVÁ A KOL. (2021)

⁴⁵ LAZNIBATOVÁ, J. (2003). *Nadané dieťa*. Bratislava: Iris.

⁴⁶ NEDÉLKOVA, M. (2018). *Osoba s výnimočným nadaním*. HUČÍK, J., MIKURČÍKOVÁ, L. (Eds.) *Špeciálna pedagogika pre pomáhajúce profesie II*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 200-218.

Odporúčania pre edukáciu žiakov s nadaním⁴⁷:

- Tieto deti sú vysoko samostatné, nie je vhodné správať sa k nim autoritatívne.
- Rešpektovať ich názor a dať im priestor na vyjadrenie sa a rozprávanie o veciach, ktoré ich spontánne zaujímajú.
- Nechať ich hľadať odpovede miesto toho, aby sme im ich ponúkali.
- Využívať pri učení dialóg, nemonologizovať.
- Potrebujú aktívne počúvanie zo strany dospelého a podporu pri realizácii nápadov.
- Nechať ich samostatne spracovať tému a prezentovať ju.
- Dopriať im zážitok z možnosti argumentovať a presvedčať.
- Jemným spôsobom usmerňovať ich aktivitu a viesť ich k dokončovaniu vecí.
- Rozšíriť učivo o detaily a témy aj mimo bežného školského obsahu.

Dieťa so zmyslovým postihnutím

Do tejto kategórie patria deti so zrakovým postihnutím (zníženie zrakovej ostrosti, zúženie zorného poľa, obmedzená schopnosť vnímať farby) a sluchovým postihnutím (nedoslýchavosť, úplná strata sluchu, deti s kochleárnym implantátom)^{48,49}. Zmyslové postihnutie vytvára komunikačnú bariéru, problém v priestorovej orientácii, obmedzenia v sociálnej oblasti a zároveň môže vytvárať pre dieťa psychickú záťaž⁵⁰. Tieto deti v edukácii často potrebujú kompenzačné pomôcky, ako napríklad počítač so špeciálnym softvérom, napr. na prevod písaného textu do hovoreného jazyka, signalizačné zariadenia, zosilňovače, teletext, špeciálne slúchadlá a pod.

Odporúčania pre edukáciu žiakov so zmyslovým postihnutím⁵¹:

- Edukáciu prispôbujeme úrovni schopností a miere závažnosti postihnutia, čo je niekedy veľmi individuálne.
- Využívame jasne členené a málo graficky upravované didaktické materiály bez príliš detailných ilustrácií (u detí s poruchou zraku).
- Pre obe skupiny detí je dôležitý rozvoj verbálneho prejavu a rozširovanie slovnej zásoby.

⁴⁷ Spracované s pomocou zdrojov: LAZNIBATOVÁ (2003); DOČKAL (2005); NEDÉLKOVA (2018).

⁴⁸ BASLEROVÁ, P. (2018). *Osoba so zrakovým postihnutím*. HUČÍK, J., MIKURČÍKOVÁ, L. (Eds.) *Špeciálna pedagogika pre pomáhajúce profesie II*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 55-75.

⁴⁹ SCHMIDTOVÁ, M. (2018). *Osoba so sluchovým postihnutím*. HUČÍK, J., MIKURČÍKOVÁ, L. (Eds.) *Špeciálna pedagogika pre pomáhajúce profesie II*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 76-95.

⁵⁰ SLOWÍK, J. (2007). *Špeciálna pedagogika*. Praha: Grada..

⁵¹ Spracované s pomocou zdrojov: BASLEROVÁ (2018); SCHMIDTOVÁ (2018).

- Nebojme sa byť kreatívny a skúsme do učenia zapojiť aj ostatné zmysly ako sú zrak a sluch.
- U detí s poruchami sluchu musíme dbať na to, aby sme boli otočení vždy tak, aby nám bolo vidieť na ústa.
- Deti s poruchami sluchu s zvyknú dotýkať ľudí, keď chcú pozornosť – robme to iste a keď im potrebujeme niečo povedať, poklepme im na koleno alebo na ruku. V prípade online tútoringu môže táto forma upútania pozornosti nahradená vizuálnym stimulom, napr. bliknutím, chatom a pod.
- U detí s poruchami sluchu ukazujeme na to, čo čítame alebo to, kde sa v texte pozeráme.
- Vyhýbajme sa slovným hračkám, nevhodným metaforám alebo humoru, pokým dieťa lepšie nespoznáme.

Pri práci s dieťaťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami platí, že dieťa často samo vie, aký prístup mu z našej strany je pre neho najpohodlnejší. Nebojme sa ho opýtať, či im náš prístup vyhovuje alebo ako inak by sme mali na stretnutí postupovať a nechajme sa nimi viesť - sami nám ukážu, čo potrebujú a aký spôsob práce je pre nich najvhodnejší.

Zhrnutie

Príprava edukačných materiálov pre online prostredie má svoje špecifiká. Na jednej strane je nutné, aby autor vychádzal a rešpektoval všeobecné didaktické zásady, na druhej strane je nutné pri ich príprave zohľadniť charakter prostredia a kontext. V tejto kapitole sa čitateľ oboznámil nie len so zásadami ich tvorby, ale získal aj prehľad o konkrétnych nástrojoch - aplikáciách, ktoré môže využiť. Platí, že cvičenie robí majstra, preto aj keď by bolo možné ponúknuť konkrétnejšie návody pre prácu s jednotlivými aplikáciami, odporúčame čitateľovi vyskúšať si jednotlivé z nich osobne a skúsiť sa v nich zorientovať prostredníctvom verejne prístupných tutoriálov. Najlepším spôsobom, ako si z nich vybrať, je riadiť sa svojou intuíciou a vybrať si ten, ktorý najviac vyhovuje jeho potrebám a spôsobu uvažovania.

Časť venovaná edukantom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami si nerobí nárok na kompletný výpočet spôsobov práce a špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb. Tak, ako je jedinečné každé dieťa, tak aj tieto deti sa, napriek spoločným diagnózam, od seba odlišujú a je potrebné ich vnímať cez ich jedinečnú osobnosť a potreby a nie cez filter ich diagnózy. Kapitola poskytuje skôr prehľad stratégií, ktoré tútor môže do stretnutia zakomponovať s ohľadom na dané dieťa a niektoré odporúčania nebude musieť využiť vôbec. Komunikácia s týmito žiakmi/študentmi je vysoko individuálna a často vyžaduje od tútora aj výraznejšiu zmenu v prístupe hľadanie vlastných riešení.

Otázky a úlohy:

1. Vyberte si jeden online nástroj a zdôvodnite jeho výber pre cieľ vašej aktivity.
2. Spracujte vybranú tému pre online prostredie vo vybranom nástroji.
3. Vytvorte si scenár pre tvorbu videa vo vybranej téme.
4. Povedzte vybraný jazykolam 10x.
5. Popíšte jednotlivé fázy porozumenia textu.
6. Vysvetlite rozdiel medzi kohéziou, koherenciou a komunikačným zámerom textu.
7. Analyzujte vybraný učebný text na základe vybraných dvoch didaktických zásad.
8. Vytvorte učebný materiál pre žiaka, ktorý bude rešpektovať špeciálne potreby vo vybranom postihnutí.
9. Aký je rozdiel medzi prípravou tútora pre edukanta bežnej populácie a pre edukanta s nadaním?
10. Popíšte špecifiká edukácie detí s poruchou autistického spektra počas online tútoringu.
11. Pomenujte bariéry tútoringu u detí s ADHD.

4 Tvorba didaktického testu

Hlavný cieľ kapitoly

Didaktický test je vhodný nástroj na zisťovanie vedomostí a zručností žiakov/štvudentov. V tejto kapitole budeme venovať pozornosť jednotlivým krokom pri jeho tvorbe, nevyhnutným požiadavkám, ktoré overujú kvality testu. Špeciálnu časť tvorí zameranie sa na Bloomovú taxonómiu a jej použitie pri zisťovaní kognitívnej úrovne žiakov/štvudentov.

Vzdelávací proces, ktorý prebieha v podmienkach riadeného vyučovania, je tzv. vyučovací proces. Je to riadený proces, v ktorom pôsobí zložka riadiaca (tútor) a riadená (edukant, žiak, žiaci, študent, ktokoľvek sa chce cez náš portál vzdelávať). Riadiaca zložka vysiela k edukantovi informácie (slovo, text, film a pod.) tzv. informačným kanálom. Informácie spôsobujú zmeny stavov riadenej zložky v súlade so zámerom tútora, teda vzdelávacích cieľov. Riadená zložka je zložitý systém, v ktorom prebiehajú zložité procesy, o ktorých sa dozvieme pomocou tzv. výstupných informácií – spätných informácií, ktoré sa k učiteľovi dostávajú cez tzv. spätnoväzbový kanál. Tento kanál je realizovaný rôznymi typmi skúšok⁵². Spätnú väzbu, ktorá sa realizuje skúšaním, treba chápať ako organickú súčasť doučovania, resp. učenia. Okrem významu pre efektívne riadenie má skúška význam aj ako motivačný prostriedok⁵³. Ak sa výsledky skúšok nezhodujú so zámermi tútora, musí dochádzať v jeho činnostiach ku korekciám alebo reguláciám. Zmyslom spätnej väzby je poskytnúť edukantovi pomoc, aby zlepšil to, čo robí. Z toho vyplýva, že spätná väzba má byť pre učiaci sa subjekt užitočná a zmysluplná⁵⁴. Spätnú väzbu vo výučbe je možné v bežných prezenčných modeloch výučby realizovať ústnou odpoveďou, písomnou prácou, školským testom, vyhodnotením projektov, praktickými úlohami a ďalšími spôsobmi. V našom online prostredí sa budeme musieť spoľahnúť najmä na didaktický test.

⁵² LAVICKÝ, T. (2014). *Tvorba a vyhodnotenie školského testu*. Bratislava: MPC.

⁵³ CHRÁSKA, M. (1999). *Didaktické testy. Příručka pro učitele a studenty*. Brno: Paido.

⁵⁴ BROWN, G., BULL, J., PENDLEBURY, M. (1997). *Assessing Student Learning in Higher Education*. London: Routledge.

Každý (erudovaný) tútor vie, že skúšanie nie je ani zďaleka jedinou formou poznávania žiaka a vytvárania predstavy o jeho osobnosti. Učiteľ (tútor) zhromažďuje poznatky o žiakovi prostredníctvom každého rozhovoru, na základe pozorovania jeho správania počas vyučovania i mimo neho, ako aj skúmaním rôznych produktov, ktoré žiak vytvoril. Učiteľ (tútor) -diagnostik však skúma pozadie a okolnosti žiakovho výkonu, chce vedieť, v čom spočívajú jeho školské úspechy či neúspechy, čo ich zapríčiňuje a podmieňuje (schopnosti, postoje k vzdelaniu, motivácia, vplyv rodičov). Okrem toho učiteľ (tútor) analyzuje žiakov výkon (odpoveď, prezentácia, písomné alebo materiálne dielo), identifikuje v ňom to, čo je podľa spoločensky relevantných kritérií (vedecká či vecná správnosť, originalita, estetika atď.) prijateľné alebo dokonca vynikajúce a čo objektivizovaným požiadavkám nevyhovuje. Výkon žiaka tak prestáva byť uzavretým javom, pretože sa zviditeľňuje jeho vnútorná štruktúra i vonkajší kontext⁵⁵.

Naše online samovzdelávanie s tútorskou podporou je možné označiť za *aktivizujúce* a má za cieľ viesť edukantov k riadenému samostatnému poznávaniu sveta a hľadaniu odpovedí na otázky, k hodnoteniu javov, k zaujímaniu uvedomelých postojov a k spontánnemu citovému prežívaniu udalostí, ktoré sú predmetom vzdelávania. V takomto prípade sa hranica medzi učením a kontrolou stiera, nejde už o dve oddelené aktivity, ale o to, že kontrola sa stáva integrálnou súčasťou učebného procesu.

4.1 Čo je didaktický test?

Rôzne vymedzenia pojmu sa zhodujú v tom, že ide o skúšku, pri ktorej sa objektívne zisťuje úroveň zvládnutia učiva skupinou osôb. Súhrnne môžeme o didaktickom teste povedať, že je to písomná forma kontroly, ktorá patrí medzi najobjektívnejšie nástroje preverovania vedomostí a zručností žiakov⁵⁶. Didaktický test je konštruovaný ako súbor úloh, ktorých počet môže byť rôznych, pričom dôležité je, že pre každú úlohu je určená jednoznačná odpoveď. Didaktický test sa líši od ostatných skúšok tým, že je navrhovaný, overovaný, hodnotený a interpretovaný podľa vopred určených pravidiel. Definíciu pojmu didaktický test možno vyjadriť viacerými spôsobmi, z ktorých sa najčastejšie používa formulácia v tom zmysle, že ide o:

- písomnú skúšku, ktorá je zostavená a vyhodnotená podľa presne určených pravidiel,
- nástroj systematického merania výsledkov výučby⁵⁷.

⁵⁵ LAPITKA, M., HANULJAKOVÁ, H., DEMKANIN, P., KUBIŠ, T. (2015). *Metodika tvorby testových úloh a testov*. Bratislava: NÚCEM.

⁵⁶ LAVICKÝ, T. (2014). *Tvorba a vyhodnotenie školského testu*. Bratislava: MPC.

⁵⁷ BYČKOVSKÝ, P. (1988). *Základy měření výsledků výuky: Tvorba didaktického testu*. Praha: ČVUT VÚIS.

Tvorí ho spravidla tím odborníkov podľa presne stanoveného odborného postupu. Jeho súčasťou je definovanie toho, čo má test merať, akej populácii žiakov je určený, ako má prebiehať administrácia, ako majú byť vyhodnotené výsledky a aké rozhodnutia je možné na základe výsledkov urobiť, ak zoberieme do úvahy presnosť merania daným testom. Test v zásade nie je ani horší, ani lepší nástroj kontroly ako iné formy písomnej examinácie alebo ako ústna skúška, ale je výhodnejší a za túto vlastnosť platí tým, že poskytuje obmedzené možnosti pokiaľ ide o predmet skúšania: v cieľoch a v obsahu vzdelávania je mnoho prvkov, ktoré sa nedajú merať testom. Použitie testu je vždy veľký kompromis. V našom online priestore je to ale najvhodnejší nástroj ako dostať spätnú väzbu. Edukant získava predstavu o stave jeho vedomostí a o ich nedostatkoch, ale aj o úspešnosti svojej práce, čiže pochopeniu učiva. Včas identifikovaná a korigovaná chyba výsledok učenia nijako neznižuje a naopak, neodhalená chyba učenie naozaj ohrozuje. V mnohých prípadoch je to práve dočasný rozpor, neúspech, chybný výkon, ktorý sa môže stať výzvou k vyššej aktivizácii činností a učenia, ktorý vyvoláva kognitívnu a intelektuálnu aktivitu, mobilizuje psychické sily v učení a v riešení problému. Test však umožňuje aj dodatočne analyzovať žiakov výkon, preskúmať postupy, akými žiak dospel k správne alebo nesprávne výkonu, a v prípade negatívneho výsledku umožňuje začať s nápravou, teda špecifikovať a individualizovať ďalšie učenie žiaka.

Pretože v tomto prípade je primárnou úlohou diagnostikovanie skrytých aspektov žiakovho výkonu a eventuálne aj jeho náprava, hovorí sa tomuto testovaniu *formatívne*. Formatívne testovanie je veľmi uvoľnené, zameriava sa prednostne na informovanie žiaka, aby vedel, aká je jeho doterajšia úspešnosť v preberanej látke a na diagnostikovanie účinnosti vyučovacích postupov tútora. Výsledok sa neklasifikuje. Je vecou edukanta a tútora, ako naložia so získanými údajmi o svojej výkonnosti.

Použitie didaktických testov v online priestore má veľa pozitív.

1. v krátkom čase vedia dať spätnú väzbu edukantovi aj tútorovi,
2. otázky má každý edukant rovnaké,
3. umožňujú objektívne porovnávanie výsledkov,
4. ich používanie je jednoduché,
5. ich tvorba núti tútorov jasne formulovať ciele vzdelávania,
6. môžu pozitívne motivovať edukanta aj tútora,

7. vysoká objektívnosť hodnotenia (uzavreté úlohy),
8. možnosť automatizovaného spracovania výsledkov,
9. neobmedzené hodnotenie veľkého počtu edukantov,
10. testy obsahujúce uzavreté úlohy vykazujú menšiu chybu merania ako iné formy diagnostiky.

Kvalitatívnu úroveň testu zvyšuje možnosť viacnásobnej revízie, overovacieho použitia, resp. vyskúšania jeho jednotlivých úloh. Pripravený návrh testu môže posúdiť kolegovia a ich pripomienky môžu veľmi prospieť kvalite testu.

V odbornej literatúre zaberajúcej sa testami a testovaním sa môžeme stretnúť s rôznymi charakteristikami či vlastnosťami testov. Didaktické testy môžu byť tvorené dvoma skupinami ľudí. *Štandardizované testy* zostavujú odborníci, čím sú zaručené ich potrebné vlastnosti. *Didaktickým testom* nazývame len taký test, ktorý nesie vlastnosť **reliability**, **validity** a **objektívnosti**. Na tieto základné položky by mali myslieť všetci tvorcovia neštandardizovaných testov, teda poväčšine samotní tútori. Medzi ďalšie vlastnosti didaktického testu patria najmä *obtážnosť*, *citlivosť* a *praktickosť*.

Reliabilita didaktického testu

Pod reliabilitou didaktického testu si treba predstaviť akýsi ukazovateľ presnosti a spoľahlivosti merania, teda to, s akou presnosťou sa testom merajú vedomosti žiakov⁵⁸. Žiak disponuje určitými vedomosťami, ktoré môžu byť počas testovania ovplyvnené rôznymi faktormi. Sú to: schopnosť využívať osvojené informácie, schopnosť samostatnej práce, neporozumenie testovej otázke, stres a nervozita, prípadná časová tieseň a nepozornosť. Tvorca didaktického testu musí pri jeho tvorbe myslieť na odstránenie všetkých negatívnych faktorov ovplyvňujúcich testový výsledok. To znamená zvoliť do testu primeraný počet jasne formulovaných úloh. Pozornosť treba venovať i známej skutočnosti, že aj náhodné tipovanie môže priniesť správne odpovede. Spoľahlivosť testu sa posudzuje podľa indexu reliability, ktorý sa určuje na základe porovnania dvoch obsahovo ekvivalentných testov. Ak väčšinu zodpovedajúcich dvojíc úloh žiak vyrieši rovnako (obe úlohy správne alebo nesprávne) testy sú potom reliabilné⁵⁹. Žiakovo skóre by malo byť rovnaké (alebo približne rovnaké), aj keď má inú verziu testu. Reliabilita testu tiež vyjadruje, do akej miery je zachované rovnaké poradie žiakov v dvoch samostatných

⁵⁸ LAPITKA, M. (1996). *Tvorba a použitie didaktických testov*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav.

⁵⁹ LAPITKA, M. (1996). *Tvorba a použitie didaktických testov*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav.

(skutočných alebo simulovaných) administráciách toho istého hodnotenia⁶⁰. Reliabilita sa kvantitatívne vyjadruje koeficientom reliability, ktorý udáva, do akej miery sú zhodné výsledky získané po niekoľkonásobnom opakovaní toho istého testu. Ideálne by mal mať test reliabilitu vyjadrenú číslom 1,00, čo znamená, že ak by sa takýto test opakovane zadal, dosiahli by v ňom všetci žiaci identický počet bodov za každú úlohu ako v prvom meraní. V praxi sa ale reliabilita s hodnotou 1,00 nevyskytuje. Reliabilita sa pohybuje od čísla 0,00 (žiadna zhoda s predošlými výsledkami v danom teste) až po 1,00 (úplná zhoda s predošlými meraniami). Koeficient reliability sa spravidla pohybuje medzi hodnotami 0,5 až 0,95:

- nad 0,90 test sa považuje za vynikajúci,
- 0,85 – 0,95 na základe testu možno prijať rozhodnutia,
- 0,65 – 0,85 test možno použiť ako jeden z predpokladov pre rozhodnutia,
- pod 0,65 nespoľahlivý test, nevhodný pre klasifikáciu, prijímaciu skúšku a pod.

Čím je reliabilita vyššia, tým menší vplyv na výsledok má náhoda. Mieru reliability didaktického testu zlepšuje počet úloh zaradených do testu. Logicky z toho vyplýva, že čím je index reliability vyšší, tým je kvalita testu zaručenejšia. Čím viac otázok, tým vyššia pradedpodobnosť, že bude test reliabilný.

Validita didaktického testu

Validita alebo platnosť didaktického testu predstavuje zhodu medzi obsahom testu a obsahom učiva vychádzajúceho z učebných osnov, cieľových požiadaviek a samotnej výučby. Ak tvorcom didaktického testu je samotný učiteľ, nesmie do testu zaradiť pojmy a úlohy, ktorých podstata nebola preberaná. Dobrý test je validný, ak vieme, čo chceme merať, ako to odmerať, a keď test skutočne meria to, čo chceme odmerať. V takom prípade sa hovorí, že test má obsahovú validitu. Základným predpokladom validity testu je konkrétna formulácia učebných cieľov a úloh a nadväznosť úloh na tieto ciele. Jedným zo základných predpokladov validity testu je vypracovanie podrobnej špecifikácie testu, ktorá by mala obsahovať jednoznačné ciele testovania. Akýkoľvek test alebo spôsob hodnotenia sa dajú pokladať za validné, ak je možné dokázať, že to, čo sa reálne hodnotí (konštrukt), je to, čo má byť hodnotené⁶¹.

⁶⁰ *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR)*. (2007). Cambridge: Cambridge University Press. Dostupné na <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf>

⁶¹ *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR)*. (2007). Cambridge: Cambridge University Press. Dostupné na <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf>

Pri zostavovaní jednoduchého testu učiteľom sa obvykle posudzuje iba tento druh validity testu. Faktory, ktoré negatívne ovplyvňujú obsahovú validitu testu:

- a) Zaradovanie úloh, ktoré pracujú s okrajovým učivom, tzv. chytáky.
- b) Zaradovanie tzv. hlavolamov a úloh s nereálnym (fantastickým) kontextom, ktoré sú vhodné skôr do súťaží a olympiád.
- c) Chybný výber výkonov.
- d) Nesúlad úloh s cieľmi testovania a s cieľmi výchovy a vzdelávania.
- e) Nesprávna konštrukcia úloh, ktorá spočíva v tom, že na vyriešenie úlohy musia žiaci použiť niekoľko myšlienkových operácií, pričom niektoré z nich nemusia ovládať.
- f) Nejednoznačná alebo nesprávna formulácia testovej úlohy (úzko súvisí s reliabilitou).
- g) Nejednoznačné výrazy, cudzie slová alebo málo používané slová či komplikovaná vetná stavba a pod. môžu spôsobiť, že žiaci pochopia úlohu inak, ako autori pôvodne zamýšľali.
- h) Výskyt úloh s príliš nízkou alebo vysokou obtiažnosťou v teste⁶².

Objektívnosť didaktického testu

Objektívnosť didaktického testu považujú niektorí autori za základnú vlastnosť (faktor) ovplyvňujúci reliabilitu. Znamená aj vylúčenie (alebo silné zredukovanie) náhodných alebo subjektívnych činiteľov pri testovaní. Objektívnosť je opakom subjektívnosti.

Objektívnosť testovania sa zabezpečuje:

- a) objektívnosťou testu,
- b) objektívnosťou vyhodnocovania,
- c) objektívnosťou priebehu testovania.

Objektívnosť testu sa dosahuje správnym výberom úloh, jednoznačnou formuláciou otázky a možností odpovede, dobrým pokrytím učiva úlohami a zároveň vylúčením všetkých pochybností o správnych odpovediach na jednotlivé úlohy. Obsahovú objektivitu testu zabezpečuje teda dôkladná kontrola každej úlohy. Úloha musí byť vecne úplne správna a správna odpoveď nesmie zodpovedať iba zjednodušenému výkladu v škole, musí byť pravdivá. Objektívnosť vyhodnocovania zabezpečíme presnými a rovnakými pravidlami vyhodnocovania, rovnakým spôsobom skórovania (hodnotenía) tej istej odpovede (t. j. tá istá odpoveď

⁶² LAPITKA, M., HANULJAKOVÁ, H., DEMKANIN, P., KUBIŠ, T. (2015). *Metodika tvorby testových úloh a testov*. Bratislava: NÚCEM.

sa hodnotí rovnako, nezávisle od toho, kto test vyhodnocuje). V našom prípade online testovania a automatizovaného vyhodnocovania budeme testy považovať za objektívne vyhodnotené, keďže ich vyhodnotenie bude prebiehať strojovo a automaticky.

Obtiažnosť didaktického testu

Obtiažnosť jednotlivých testových úloh a následne celého testu vytvára autor testu už pri konštrukcii testových úloh a ich zaradení do testu. V našej literatúre prevažuje smer, v ktorom sa obtiažnosť úlohy posudzuje podľa počtu úspešných žiakov. Úloha, ktorú dokáže správne zodpovedať väčšina edukantov, je ľahká. Menej presvedčivá je však už opačná úvaha. Ak pri niektorej úlohe zlyháva príliš mnoho edukantov - úloha je ťažká. Obtiažnosť sa teda vyvodzuje až z výsledkov testovania a závisí bezprostredne od neho. Obtiažnosť je z didaktického hľadiska komplexný údaj, ktorého štruktúru podmieňuje štruktúra učebnej látky a požiadavky na logicko-poznávacie operácie v zadaní úloh. Obtiažnosť ako číselnú hodnotu vypočítanú štatistickými metódami (po spracovaní výsledkov testovania) vyjadrujeme v klasickej testovej teórii buď indexom obtiažnosti (P) alebo hodnotou obtiažnosti (Q)⁶³. Ak odhadujeme percentuálny podiel žiakov, ktorí na danú úlohu odpovedali *správne*, vypočítame index obtiažnosti

$$P = (n_s / n) \cdot 100$$

kde n_s - počet žiakov, ktorí odpovedali správne a n - počet žiakov, ktorí riešili úlohu Index obtiažnosti môže mať hodnotu od 0 do 100 %. Percento je tým väčšie, čím viac žiakov úlohu vyriešilo správne, *teda čím väčšie percento, tým ľahšia úloha*. V zahraničných publikáciách sa pri obtiažnosti P môžeme stretnúť aj s pomenovaním *easybility* (jednoduchosť) testovej úlohy.

Mohlo by sa nám zdať, že index obtiažnosti vyjadruje skôr jednoduchosť úlohy, a preto niektorí autori používajú tzv. hodnotu obtiažnosti (Q). Hodnota obtiažnosti sa odhaduje ako percentuálny podiel žiakov, ktorí na danú úlohu odpovedali *nesprávne*.

$$Q = (n_N / n) \cdot 100$$

n_N - počet žiakov, ktorí odpovedali nesprávne a n - počet žiakov, ktorí riešili úlohu Hodnota obtiažnosti môže mať tiež hodnotu od 0 do 100 %. Percento je tým väčšie, čím viac žiakov úlohu vyriešilo nesprávne, *teda čím väčšie percento, tým ťažšia úloha*⁶⁴.

⁶³ CHRÁSKA, M. (1999). *Didaktické testy*. Brno: Paido.

⁶⁴ LAPITKA, M., HANULJAKOVÁ, H., DEMKANIN, P., KUBIŠ, T. (2015). *Metodika tvorby testových úloh a testov*. Bratislava: NÚCEM.

4.2 Ako zostaviť test

Didaktický test má byť obrazom učebného procesu. Vzdelávanie je vtedy úspešné, ak vieme, k akým cieľom podľa požiadaviek majú žiaci dospieť⁶⁵. Postup pri konštrukcii didaktického testu uvádzajú rôzni autori rôznym počtom krokov, aj keď s rovnakým obsahom. Preto sme pre potrebu nášho tútoringového online centra zvolili nasledovný postup:

1. krok: Vymedzenie účelu testu s cieľom otestovať vedomosti edukanta, aby získal spätnú väzbu a dokázal si nedostatky samostatne, alebo pomocou tútora korigovať.
2. krok: Určenie formy úloh a vytvorenie úloh.
3. krok: Určenie počtu úloh v didaktickom teste (malo byť ich byť minimálne 10)
4. krok: Určenie poradia testových úloh
Štatistické spracovanie testov ukazuje, že poradie úloh v teste má vplyv na ich riešenosť aj na úspešnosť ich riešenia. Z hľadiska obsahu by úlohy mali nasledovať v premyslenom, logickom poradí. Náhodné usporiadanie úloh obyčajne sťažuje riešenie testu⁶⁶.
5. krok: Návrh predbežnej podoby testu a pilotovanie úloh
Na základe analýzy výsledkov skúšobného overovania testu a na základe analýzy testu a odpovedí žiakov môžeme zmeniť počet úloh, vymeniť príliš ľahké a príliš ťažké úlohy za iné, môžeme upraviť testovací čas, znovu posúdiť validitu testu a pod. Pri príprave štandardizovaného testu sa v tejto fáze môžu aj upravovať úlohy a kľúče odpovedí, po každej úprave sa však musí zopakovať skúšobné overenie testu.
6. krok: Posúdenie testu kompetentným odborníkom.
7. krok: Predbežné overenie testu.
8. krok: Finálna úprava testu a jeho foriem.

Pri tvorbe didaktického testu pre náš online tutoring centrum odporúčame zadávať *úlohy s výberom odpovede z viacerých možností*. Úlohy s výberom odpovede môžu byť s jednou správnou a s viacerými nesprávnymi odpoveďami, alebo s viacerými správnymi a viacerými nesprávnymi odpoveďami. Ponúknuté nesprávne odpovede nazývame distraktory. Spravidla používame úlohy s tromi distraktormi a s jednou správnou odpoveďou.

⁶⁵ Štátny vzdelávací program pre 2. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie. 2014. Bratislava: ŠPÚ.

⁶⁶ GAVORA, P., KOLDEOVÁ, L., DVORSKÁ, D. (2010). *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského. Dostupné na: < <http://www.emetodologia.fedu.uniba.sk/index.php/kapitoly/testy-vedomosti/usporiadanie-uloh.php>>

Samostatne stojí za zmienku úloha s negatívnym výberom, pri ktorej je úloha formulovaná tak, že testovaný má z ponúknutých odpovedí vybrať nesprávnu odpoveď. V literatúre sa objavuje aj druh úlohy s výberom najsprávnejšej odpovede.

Pri tvorbe úloh musí autor dodržiavať určité pravidlá. Musí dbať na to:

1. aby úloha nebola chytákom alebo hlavolamom,
2. aby úloha testovala to, čo má testovať (pri počúvaní v CJ netestovať gramatiku, pri testovaní porozumenia textu netestovať kontrolu a pod.)
3. aby distraktory a správna odpoveď boli rovnako dlhé a zložité,
4. aby distraktory typu: c) žiadna z ponúknutých odpovedí nie je správna alebo d) všetky ponúknuté odpovede sú správne, keď už ich použijeme, boli dobre uvážené,
5. aby distraktory v určitých situáciách existovali (nesmú to byť nonsens distraktory čiže neexistujúce slová alebo zjavne nesprávne, nezmyselné odpovede), napríklad zákaz vjazdu piatich traktorov (známa úloha v testoch v autoškole),
6. aby formulácia zadania na začiatku a v úlohe bola jednoduchá, aby to nebola úloha v úlohe,
7. aby existovala jednoznačne správna odpoveď (zvyčajne práve jedna),
8. aby hlavná myšlienka príp. dôležité informácie boli v úlohe, nie v možnostiach odpovede,
9. aby v zadaní úlohy bolo čo najmenej kategorických slov (vždy, nikdy, všade a pod.) alebo slov, ktoré môžu viesť k odpovedi založenej na žiakovom úsudku (môže byť, malo by byť, niekedy a pod.),
10. aby, ak je to možné, boli ponúknuté odpovede logicky zoradené (napr. podľa abecedy),
11. aby bolo zadanie zapamätateľné a zrozumiteľné, aby sa žiak k nemu nemusel zbytočne vracáť pri posudzovaní každej z ponúknutých odpovedí⁶⁷.

Úlohy by podľa Pettyho (2002)⁶⁸ mali byť:

- presne formulované, aby bolo možné určiť, či sa cieľ dosiahol alebo nie,
- presne špecifikované, aby bolo žiakovi/študentovi jasné, čo si má osvojiť,
- väčšinou krátkodobé,
- vytvorené v súlade s vedeckým poznaním,
- musia vyhovovať žiakovi/študentovi ale aj učiteľovi (napr. z hľadiska etnického, náboženského).

⁶⁷ LAPITKA, M., HANULJAKOVÁ, H., DEMKANIN, P., KUBIŠ, T. (2015). *Metodika tvorby testových úloh a testov*. Bratislava: NÚCEM.

⁶⁸ PETTY, G. (2002). *Moderní vyučování*. Praha: Portál.

4.3 Didaktické testy a Bloomova taxonómia kognitívnych cieľov

Didaktické testy sú výnimočné práve tým, že okrem vedomostí overujú aj zručnosti práve prostredníctvom poznávacích operácií. V závislosti od veku žiaka je potrebné do testu zaradiť vyššie poznávacie operácie, akými sú porovnávanie, abstrakcia, zovšeobecnenie, analýza, syntéza, indukcia a dedukcia. B. S. Bloom rozdelili čiastkové ciele, ktoré sa majú vo vyučovacej jednotke dosiahnuť, do troch domén: kognitívnej, psychomotorickej a afektívnej. Na tomto mieste sa budeme zaoberať najmä kognitívnu doménou.

V oblasti *kognitívnych cieľov* rozlíšil zámery v nasledujúcom poradí: *vedomosti, porozumenie, aplikácia, analýza, syntéza, hodnotenie*. Tútor si môže sám položiť otázku, či bude jeho cieľom do viesť žiakov na úroveň vedomostí, pochopenia atď. V súlade s tým sa môžu zostaviť úlohy na vypracovanie a testovacie otázky. Jeho taxonómiu v kognitívnej oblasti revidovali Anderson a Krathwohl (2001)⁶⁹. Upravili ju do hierarchickej podoby: spomínanie, porozumenie, aplikácia, analýza, hodnotenie a kreativita. Najvyššiu úroveň je možné dosiahnuť len ak človek dosiahol predchádzajúce úrovne. Pre lepšiu orientáciu v úrovniach revidovanej Bloomovej taxonómie je potrebné neustále sa vracieť k celému *zoznamu slovies* jednotlivých úrovní, a dlhšie uvažovať nad tým, ktorý logicko-poznávací proces pri riešení naozaj prebieha, ktorý nie, ktorý postačuje atď. Z tohto dôvodu dávame k jednotlivým úrovniam Bloomovej taxonómie aj činnostné slovesá, ktoré k nim prislúchajú a pomôžu pri tvorbe testovacích úloh.

1. Poznatok: *vedieť* si spomenúť, vyvolať relevantné vedomosti, z dlhodobej pamäte. Dokázať si spomenúť, povedať, vymenovať kto, kde, kedy, nájsť, napísať, zopakovať, pomenovať, uviesť, vybrať, priradiť, reprodukovať, definovať, vytvoriť kópiu, napodobniť, presne zopakovať, duplikovať, vymenovať jedno po druhom, označiť, pooznačovať, nájsť zhodu, spárovať, zapamätať si, pomenovať, nazvať, dať prívlastok, vynechať, vylúčiť, zopakovať, citovať, čítať (s porozumením), vybaviť si, zopakovať, vytvoriť kópiu, definovať, usporiadať, podať (informáciu), popísať, rozpoznať⁷⁰.

Každá úloha, ktorú je možné vyriešiť iba na základe

⁶⁹ ANDERSON, L. W., KRATHWOHL, D. R. (eds.) (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman

⁷⁰ LAPITKA, M., HANULJAKOVÁ, H., DEMKANIN, P., KUBIŠ, T. (2015). *Metodika tvorby testových úloh a testov*. Bratislava: NÚCEM.

zapamätaných vedomostí, môže byť zaradená iba do 1. úrovne. Do tejto úrovne patria úlohy, ktoré prevažne overujú schopnosť vybaviť si zapamätané zmysluplné základné vedomosti z dlhodobej pamäti pri riešení úlohy. Žiaci si dokážu spomenúť na definície, dôležité dátumy, osoby, udalosti, javy, procesy a pod. Tento typ úloh býva zväčša formulovaný ako zisťovacia otázka (Ako sa nazýva to a to? Ako prebieha/prebiehalo to a to? Kde sa nachádza to a to? Kto sa zaslúžil o to a to?), ale aj ako výzva k činnosti, a môže byť spojená s úlohovou situáciou aj s východiskovým textom.

2. Pochopenie: *vedieť* vysvetliť, povedať vlastnými slovami, určiť, opísať, dať do vzťahu, interpretovať, zdôvodniť, objasniť, skontrolovať, opraviť. Ide o väčšie celky a súvislosti, ktoré má žiak vysvetliť. Otázky v tejto rovine logického uvažovania sú ťažšie ako otázky v rovine vedomostí. Sú zamerané na kladenie otázok, citovať, odvolať sa na zdroj informácie, prepojiť, spojiť (na základe spoločných znakov alebo súvislosti), previesť (do inej sústavy), zmeniť formu alebo funkciu, formálne prezrieť, posúdiť s úmyslom zmeniť, nápadito rozviesť tému, uviesť príklady, zaradiť do skupín, zoskupiť, ukázať na niečo, zmeniť, nájsť jednoduchý protiklad, vidieť súvislosť, zhruba odhadnúť, odhadnúť význam, pochopiť zo slov a údajov, porovnať s odlišným.

Do tejto úrovne patria prevažne úlohy, pri ktorých žiak vo svojej odpovedi uvedie paralelu na význam, ktorý pochopil, a tým dokáže svoju schopnosť. Môže však uviesť aj protiklad, konkrétny príklad, uviesť dominantnú črtu bez toho, aby zovšeobecňoval, objasnením dokáže, že rozumie danej veci, alebo zaradí vec do skupiny, čím preukáže, že rozumie povahe veci a vidí spoločné znaky danej veci s ostatnými podobnými vecami. Na testovanie porozumenia sú veľmi vhodné východiskové texty, ktorých význam je utajený pomocou alegórie, texty, ktorých význam je citovo zafarbený (expresívny), osobne motivovaný (subjektívny), texty, v ktorých sa používajú hyperboly (zveličenie, nadsázka) či iné persuzívne postupy atď. (fejtóny, satiry, karikatúry, aforizmy, vtipy, príslovia, bájky, recenzie, komentáre, glosy, pamflety atď.)⁷¹.

3. Aplikácia: *vedieť* aplikovať, použiť, demonštrovať, zostaviť, vyriešiť problém, vybrať, rozčleniť, vykonať, použiť, skompletizovať, vypočítať, rozhodnúť, zameniť, zmeniť, obratne zmeniť, upraviť, presunúť, naplánovať, urobiť prevod, spočítať dokončiť podľa návodu, odhaliť, nájsť, dokázať vykonať nejakú operáciu, činnosť alebo postup podľa inštrukcií, zhromaždiť informácie, dospieť k rozhodnutiu

⁷¹ LAPITKA, M., HANULJAKOVÁ, H., DEMKANIN, P., KUBIŠ, T. (2015). *Metodika tvorby testových úloh a testov*. Bratislava: NÚCEM.

podľa inštrukcií, predvídať pokračovanie procesu, činnosti vyriešiť problém, napísať na základe inštrukcií, pracovať so zoznamom .

Do tejto úrovne patria najmä úlohy, v ktorých žiak skôr ako odpovie, musí vykonať nejakú operáciu v známom type úloh (familiar task), v tzv. typickom školskom kontexte. V tomto type úloh už iba s otázkou nevystačíme. Pre tento typ úloh musíme naformulovať úlohovú situáciu, prípadne dodať východiskový text a potrebné informácie, a až potom môžeme formulovať výzvu k činnosti alebo položiť otázku. Testujú sa tu zručnosti, nie vedomosti. Nesprávne sa sem zaraďujú úlohy, v ktorých žiak takpovediac „použije“ svoje zapamätané vedomosti na to, aby vybral správnu odpoveď – tu ide iba o vybavovanie si z pamäti. Od žiakov sa žiada uplatňovanie získaných vedomostí v nových situáciách.

4. Analýza: vedieť určiť podstatné znaky, podrobnosti, špecifikovať, vymenovať časti celku, prirovnávať, porovnávať, rozlíšiť medzi, vysvetliť (odôvodniť) prečo, určiť, aké sú príčiny, aké sú dôsledky, aké sú kroky postupu, určiť poradie pre riešenie problémov podľa ich relatívneho významu, rozložiť, zaradiť, triediť, prepojiť, spojiť, odvodiť, vyvodiť, rozčleniť, oddeliť, poukázať na niečo, naznačiť, stanoviť hodnotu, spočítať niektoré prvky, roztriediť podľa podrobnej klasifikácie, porovnať s podobným, dospieť k záveru, odhaliť negatívne stránky niečoho, vybrať časti z celku na základe viacerých kritérií, navrhnúť, nájsť rozdiely, nájsť rozlišujúci prvok, rozoznať ťažko rozoznatelné, stanoviť pravdepodobnú hodnotu, číselne vyjadriť počet alebo hodnotu, vytvoriť si predstavu o počte alebo o hodnote, nájsť príklad niečoho v danom materiáli, dedukovať z dôkazov, nájsť pravidlo usporiadania, systematicky usporiadať prvky, plánovite postupovať, urobiť skúšku správnosti

Pri analýze majú žiaci objaviť väčšie množstvo informácií a štruktúr a učia sa samostatne rozlišovať, ktorá informácia je podstatná vzhľadom na určitú otázku. Do tejto úrovne patria úlohy, ktoré nie je možné postaviť bez východiskového textu. Žiak musí dostať materiál na rozbor, na preskúmanie. Môže ísť aj o slovo, vetu, či obrázok atď. Podobne, ako to je pri porozumení a používaní, ani tu nemôžeme od žiaka chcieť, aby odpovedal na základe zapamätaných vedomostí, ktoré získal v minulosti (hoci aj analýzou) – išlo by o proces vybavovania si z pamäte⁷².

5. Hodnotenie: vedieť posúdiť, vyhodnotiť, uviesť argumenty pre a proti, podrobiť kritike, ktoré sú dobré a zlé, ktoré sa vám páčia, zhodnotiť výsledok (dôsledky), uviesť výhody

⁷² LAPITKA, M., HANULJAKOVÁ, H., DEMKANIN, P., KUBIŠ, T. (2015). *Metodika tvorby testových úloh a testov*. Bratislava: NÚCEM.

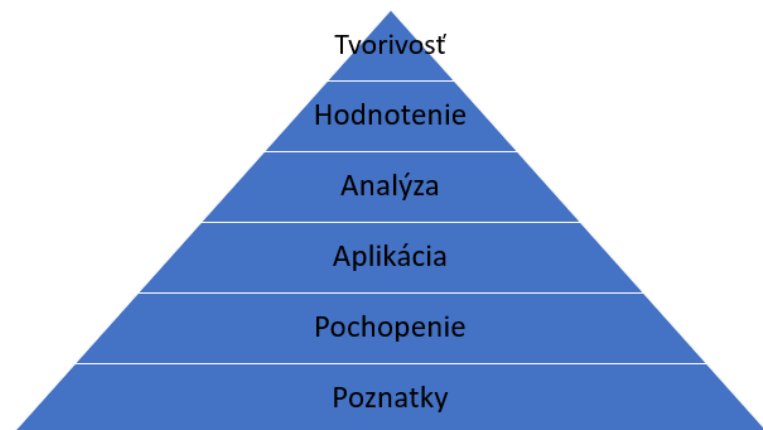
a nevýhody, diskutovať, oponovať, ilustrovať, obhájiť, dokazovať, argumentovať, určiť, stanoviť, zohľadniť, uvážiť, presvedčiť, rozhodnúť, nájsť chyby, vyhľadať, vyjadriť iným spôsobom, preformulovať, navrhnúť niečo vhodné pre daný účel, posúdiť mieru, význam, vplyv, hodnotu, proporcie, zaradiť (do poradia), určiť hodnotu podľa normy, priradiť body, urobiť záver na základe kritérií, vybrať niečo najvhodnejšie, vybrať niečo podstatné, rozhodnúť na základe kritérií, dokázať, deklarovvať správnosť niečoho, usporiadať niečo podľa kritérií, predpovedať dopad,

Evaluácia sa vzťahuje na úsudok odôvodnený argumentmi. Úlohy, ktoré patria do tejto úrovne, najčastejšie vyžadujú od žiaka, aby pre nejaké rozhodnutie vybral správny dôkaz, argument alebo zdôvodnenie.

6. Tvorivosť: vedieť skladať jednotlivé časti do koherentného celku. Preskupovať časti do novej štruktúry cez generalizovanie, plánovanie alebo produkovanie, predvídať, predpokladať, usporiadať, zostaviť, zložiť, robiť alebo plánovať niečo podľa presnej predstavy, prerobiť, preskúpiť, inak usporiadať, zložiť, tvoriť, generovať, produkovat, zjednodušiť, uľahčiť, stručne vyjadriť, sformulovať, vymyslieť, vynájsť, vykonať, určiť vznik, počiatok, dať návrh, preorganizovať, inak usporiadať, prehodnotiť a zmeniť na základe dôkazov, vžiť sa do roly vytvoriť z častí zmysluplný celok, invenčne upraviť, spraviť niečo ľahšie použiteľným vysvetliť záhadu, sformulovať odporúčenie, odhaliť skryté kvality niečoho, tvorivo niečo napísať.

Kreativita vyžaduje od osoby skladať časti do celku novým spôsobom, alebo syntézou častí do niečoho nového a iného. Tento proces stojí v kognitívnej doméne na pomyselnom vrchole pyramídy a vyžaduje si zvládnutie predchádzajúcich funkcií. Vôbec nie je správne tvrdiť, že sem patria iba tzv. tvorivé úlohy, ani nie je správne vyhýbať sa tejto úrovni pri tvorbe úloh do didaktických testov. Ako vidíme zo sloviac, úlohy, ktoré patria do tejto úrovne, vyžadujú od žiaka činnosti, ktorých výsledkom je niečo jednoduchšie pochopiteľné a pritom stručné, niečo opravené alebo vylepšené zjednodušením. Žiaci dokážu vyriešiť úlohy tak, že sa vžijú do predpísanej roly, dokážu v možnostiach nájsť pre rôzne veci rozumné využitie, dokážu z rôznych príčin a následkov určiť počiatok problému, dokážu vytvoriť schému zložitého procesu, zefektívniť proces zmenou a zlúčením alebo odstránením krokov, zefektívniť plán alebo rozvrh práce, dokážu doplniť do procesu chýbajúce prvky, dokončiť cyklus a pod.

Obr. 2 Schéma taxonómie cieľov kognitívnej domény podľa Blooma (revidované Andersonom a Krathvolom, 2001).

Bez správneho zaradovania úloh do taxonómie sa stáva aj pestrosť testovania a samotného vyučovania iba iluzórnou a formálnou, veď často úlohy zaradené do vyšších úrovní po podrobnejšom preskúmaní spadajú nanajvýš do prvých dvoch úrovní. Preto správne a uvážlivé používanie Bloomovej taxonómie jednak zaručuje všestrannosť, pestrosť a vyváženosť vyučovania, pri ktorom sa aj naplňujú vznešené ciele v štátnych vzdelávacích programoch, a zároveň zaručuje aj cieľavedomosť, zmysluplnosť, konzistentnosť a rigoróznosť testovania⁷³.

⁷³ LAPITKA, M., HANULJAKOVÁ, H., DEMKANIN, P., KUBIŠ, T. (2015). *Metodika tvorby testových úloh a testov*. Bratislava: NÚCEM.

Zhrnutie

Overovanie naplnenia cieľov tútoringu prebieha rôznym spôsobom. Didaktický test je jednou z možných ciest, na ktorej si tútor overí úroveň vedomostí, zručností edukanta. Tvorbu didaktického testu je nutné chápať ako dlhodobější odborný proces so vlastnými pravidlami pre overenie jeho efektivity. Jedným z predpokladov správneho nastavenia testu je používanie Bloomovej taxonómie kognitívnych cieľov.

Otázky a úlohy:

1. Na základe akých materiálov hodnotíte žiaka/študenta počas tútoringu?
2. Čím sa líši didaktický test od ostatných skúšok?
3. Čím je špecifické formatívne hodnotenie?
4. Vysvetlite pozitíva online didaktického testu.
5. Popíšte proces tvorby didaktického testu.
6. Aký je rozdiel medzi štandardizovaným a didaktickým testom?
7. Vysvetlite rozdiel medzi validitou a reliabilitou.
8. Na tému Mačka domáca vytvorte kognitívne ciele podľa schémy Bloomovej taxonómie.

5 Pravidlá etického správania v prostredí online tútoringu

Hlavný cieľ kapitoly

Pravidlá spoločenského správania sú platné pri každom ľudskom kontakte, online priestor nevynímajúc. V tejto kapitole vychádzame z etického kódexu pre pedagogických a odborných zamestnancov a jej cieľom je popísať etické pravidlá správania sa tútora vo svojej práci so žiakom/študentom.

Schopnosť správať sa eticky a v súlade s morálnymi pravidlami spoločnosti je jednou z očakávaných kompetencií učiteľa. Pedagogickú etiku môžeme definovať ako odbor, ktorý sa zaoberá etickými aspektmi výchovy a vzdelávania a vytvára súbor požiadaviek, ktoré sa kladú na etické správanie pedagógov⁷⁴. Vnímajú ju ako systém mravných noriem, ktoré tvoria kritériá pre morálne konanie človeka. Učiteľskú etiku je možné vnímať ako užšie zameranú časť pedagogickej etiky viažucu sa na kontext výučby, ktorá sa týka profesijných morálnych zodpovedností, pričom jedna vyplýva z úlohy a funkcie učiteľskej profesie a druhá súvisí s právami žiakov⁷⁵.

Formulovanie pravidiel etického správania sú pre každú pomáhajúcu profesiu dôležité, a to z viacerých dôvodov⁷⁶:

- explicitne uvádzajú princípy, ktoré určujú profesionálne správanie;
- poskytujú návod ako postupovať pri výskyte etických dilem, etických problémov alebo profesijných konfliktov;
- pomáhajú zabezpečiť ochranu klienta, členov spoločnosti, ale aj samotných profesionálov;

⁷⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. (2009). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.

⁷⁵ GLUCHMANOVÁ, M. (2007). K niektorým terminologickým otázkam učiteľskej etiky. *Pedagogická orientace*, roč. 2 s. 11-25.

⁷⁶ Uvedené pravidlá sú stručnou abstrakciou viacerých delení uvádzaných rôznymi autormi: HUČÍK, J., HREBEŇÁROVÁ, L. (2016). *Návrh etického kódexu špeciálnych pedagógov*. DUBAYOVÁ, T. HUČÍK, J. (Eds.) *Profesijná etika ako základ školskej úspešnosti žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v inklúzii*. Prešov: Prohu, s.r.o. LIPNICKÁ, M. (2015). Práva a povinnosti pedagógov v edukácii a v spolupráci podľa legislatívnych a etických pravidiel. *Manažment školy v praxi*, roč. 3, č. 1, s. 17-21. MÁTEL, A. (2016). *Etické kódexy sociálnej práce*. Bratislava: Spoločnosť pre rozvoj sociálnej práce..

- určujú dovoľené a zakázané správanie profesionála v rámci situácií, ktoré sú spojené s výkonom profesie.

Tieto pravidlá sa zvyknú formulovať do tzv. etického kódexu daného povolania a ich úlohou je explicitne určovať správanie profesionála v rôznych situáciách. Etický kódexu pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, ktorý bol vypracovaný Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, obsahuje základné morálne princípy, ktoré by mal pedagogický alebo odborný zamestnanec dodržiavať vo vzťahu k sebe, ostatným zamestnancom školy, žiakom, rodičom alebo k iným fyzickým osobám, napr. k zástupcom zariadení, v ktorých sa vykonáva ústavná starostlivosť⁷⁷. Nie je našim cieľom vytvoriť alternatívny etický kódex pre pedagogických zamestnancov pôsobiacim v tutoringu, avšak istý súbor pravidiel, ktorý by im mohol pomôcť orientovať sa v etickom kontexte tutoringu považujeme za potrebné uviesť. Ich vymedzenie slúži ako forma ochrany práv detí a tiež ako ochrana jednotlivého učiteľa, resp. tútora^{78,79}. Môžeme povedať, že tútor by sa mal vo všeobecnosti riadiť základnými pravidlami edukácie, ktorými sú⁸⁰:

- tolerancia k názorom a prejavom iných;
- úcta a dôvera vyjadrovaná slušným správaním;
- diskretnosť pri získavaní, uchovávaní aj sprostredkovaní informácií;
- objektívnosť v edukácii aj spolupráci;
- spravodlivosť a dodržiavanie rovnosti príležitostí v edukácii aj spolupráci;
- zodpovednosť za vlastné rozhodnutia a činy;
- akceptácia individuálnych aj sociokultúrnych jedinečností študentov a spolupracovníkov;
- bez(od)platnosť všetkých foriem spolupráce a poradenstva študentom;
- poskytovanie uznania a ocenenia;
- sebareflexia;
- poskytovanie spätnej väzby opätovným a systematickým prehodnocovaním.

⁷⁷ <https://www.minedu.sk/eticky-kodex-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov/>

⁷⁸ KLEMBÁROVÁ, J. (2012). Do we need professional ethics for special needs education teacher? *Ethics and Bioethics in Central Europe*, roč. 2, č. 3-4. s.153-165.

⁷⁹ HUČÍK, J., HREBEŇAROVÁ, L. (2016). Návrh etického kódexu špeciálnych pedagógov. DUBAYOVÁ, T. HUČÍK, J. (Eds.) *Profesijná etika ako základ školskej úspešnosti žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v inklúzii*. Prešov: Prohu, s.r.o.

⁸⁰ LIPNICKÁ, M. (2015). Práva a povinnosti pedagógov v edukácii a v spolupráci podľa legislatívnych a etických pravidiel. *Manažment školy v praxi*, roč. 3, č. 1, s. 17-21.

Etické pravidlá zamerané vymedzujúce kontext práce tútora s Amos Academy určujú jeho miesto v systéme poskytovania pomoci v rámci poskytovania online tutoringu. Na základe uvedeného preto platí:

- tútor pracuje pre Amos Academy v rámci dobrovoľníckej činnosti alebo na základe platnej dohody;
- úlohou online tútora je poskytovať podporu, pomoc alebo vedenie žiaka/študenta v oblasti doučovania;
- tútorom môže byť učiteľ s odbornosťou na daný predmet, pedagogický zamestnanec pôsobiaci v danej oblasti alebo odborný zamestnanec, ktorého Amos Academy poverilo realizáciou tutoringu na základe vopred dohodnutých podmienok;
- tútor je povinný rešpektovať zásady práce a pokyny zriaďovateľa Amos Academy a etické princípy tutoringu;
- tútor má úplnú autonómiu vo výbere najvhodnejšieho postupu a metód pri realizácii tutoringu.

Pri vymedzovaní vzťahu k jeho povinnostiam sme sa rozhodli pre jednoduchšiu štruktúru než je bežná u komplexne vytvorených etických kódexov. Preto sme správanie tútora orientovali v nasledujúcich odstavcoch na stručné zhrnutie správania, ktoré je Amos Academy vyžadované a vnímané ako etické, profesionálne v súlade so širšími morálnymi princípmi spoločnosti. Zásady etického správania sme na základe obsahu rozdelili do troch základných častí, ktoré súvisia s procesom tutoringu:

Pravidlá etického správania sa tútora pred začatím tutoringu

- tútor je pred konzultáciou povinný pozrieť si registračný formulár prihláseného;
- tútor je povinný pripraviť si pred začatím konzultácie potrebný didaktický materiál;
- tútor si pred stretnutím skontroluje internetové pripojenie, funkčnosť potrebných zariadení, prihlási sa do aplikácií a otvorí si potrebné súbory;
- tútor v prípade pretrvávajúceho technického problému informuje edukanta o zmene termínu konzultácie.

Pravidlá etického správania sa tútora počas procesu tutoringu

- tútor na stretnutie nemešká;
- tútor konzultácii venuje svoju plnú pozornosť;
- tútor nevypracováva úlohy za edukanta;
- ak je to v súlade s témou konzultácie, poukáže pri vysvetľovaní aj na medzipredmetové vzťahy;
- tútor oddeľuje profesionálnu rovinu pomoci od osobného vzťahu;
- tútor rešpektuje kultúrne pozadie, hodnotový systém a životný štýl edukanta;

- tútor poskytuje objektívne hodnotenie práce edukanta a úprimnú spätnú väzbu;
- tútor rešpektuje dôstojnosť edukanta a povzbudzuje jeho sebavedomie počas každej interakcie s ním.
- tútor rešpektuje individuálne učebné schopnosti edukanta;
- intervencia tútora sa nesie v pozitívnom a motivačnom nastavení;
- Amos Academy považuje za prejav profesionálneho správania, ak tútor odporúča edukanta inému tútorovi, ak sa vyskytne prekážka v ich vzájomnej spolupráci;
- v prípade osobnostnej nekompatibility tútora a žiaka/študenta je profesionálnym správaním sa odporúčať využiť služby iného tútora;
- v prípade nehody je tútor povinný zachovať profesionálne, nie osobné stanovisko

Pravidlá etického správania sa tútora po ukončení tútoringu:

- tútor vytvára záznam o konzultácii, ktorý však nesmie byť ďalej šírený a používa sa len na potrebu ďalších konzultácií;
- tútor si nerobí záznam stretnutia za účelom ďalšieho šírenia, nesmie zdieľať ani fragmenty tejto komunikácie za žiadnym účelom, ktorý nebude odkonzultovaný a odsúhlasený zriaďovateľom Amos Academy;
- tútor nemôže prijať finančnú ani inú odmenu zo strany tútorovaného;
- tútor pravidelne konzultuje so supervízormi svoje pochybnosti alebo postupy;
- tútor zachováva mlčanlivosť o osobných informáciách edukantov aj po ukončení spolupráce s Amos Academy;
- v prípade, že sa tútor dozvie ohrozujúce informácie, bude postupovať v súlade s platnou legislatívou Slovenskej republiky.

Zdvorilé a korektné správanie sa vo virtuálnom prostredí určuje aj tzv. netiketa, o ktorej pojednávame v kapitole 1.

Zhrnutie

Pravidlá etického správania sa obsahuje viacero pomáhajúcich profesií. Tieto slúžia na ochranu obidvoch zúčastnených strán. Online tútoring ako pomerne novú formu pomoci si vyžaduje formulovanie vlastných pravidiel, ktoré však korešpondujú a nadväzujú na etické princípy učiteľskej profesie.

Otázky a úlohy:

1. Vysvetlite, prečo je dôležité hovoriť o etickom správaní u pomáhajúcich profesií a prečo sú potrebné etické kódexy pre dané povolanie.
2. Myslíte si, že pri príprave pravidiel etického správania zohráva úlohu kultúrny kontext? Ak áno, v akej miere?
3. Aké pravidlá etického správania by ste do uvedeného zoznamu doplnili?
4. Aký je rozdiel medzi etickými pravidlami pri začiatku tútoringu a po jeho ukončení?
5. Aké sankcie za porušenie etického kódexu by, podľa vás, boli vhodné? Mali by byť sankcie za porušenie pravidiel súčasťou etických kódexov?

Záver

Základnou myšlienkou tútoringu nielen na Slovensku je potreba opory vo vzdelávaní žiakov/študentov, ktorí sa potykajú s ťažkosťami v učení alebo potrebujú rozšíriť a prehĺbiť poznatky za obzor aktuálnych vedomostí. Online tútoring je jeho špecifickou realizáciou v digitálnom priestore. Publikácia vznikla so zámerom poskytnúť tútorovi podporu pri jeho práci a svojou štruktúrou uchopuje online tútoring v základných princípoch. Výučba v online prostredí sa líši svojou organizáciou, pravidlami komunikácie, prípravou učiteľov a ich zručnosťami pre prácu v tomto priestore, ale základný princíp sprevádzania edukanta procesom vzdelávania sa zostáva rovnaký ako pri "klasickom" vzdelávaní.

Aj keď sa používanie digitálnych textov líši od tlačených kníh, základné princípy efektívnej implementácie nového zdroja vo vyučovaní stále platia. Tútori sa musia najskôr oboznámiť s touto technológiou, aby mohli preskúmať rôzne funkcie, ktoré sa dajú integrovať do elektronického vzdelávania. Základnými východiskami pre jeho úspešnú realizáciu sú: poznať dobre svoje online prostredie, poznať svoje video, poznať svoj elektronický učebný text, stanoviť isté rutiny, ktoré sú pri tútoringu nevyhnutné a v neposlednom rade byť vytrvalý.

Stará mantra, že vysoko kvalitný profesionálny rozvoj učiteľov/tútorov môže byť najdôležitejšou vecou, ktorú môžu školy urobiť pre zlepšenie výučby žiakov a študentov, platí aj v digitálnom prostredí. Je potrebné poznamenať, že v moderných podmienkach sa úloha školy v spoločnosti mení a mení sa aj postoj žiakov k školskému vzdelávaniu. Mnoho žiakov skracuje čas učenia sa a zároveň rastie záujem o vzdelávanie ľudí z praxe. Predpokladáme, že online tútoringové centrum bude priestor pre žiakov a študentov, ktorí majú záujem pre zlepšenie školských výsledkov a pre lepšiu pripravenosť na budúce povolanie.

Veríme, že po prečítaní textu publikácie našli jej čitatelia/tútori odpovede na niektoré svoje otázky pre svoju prácu. Pevne držíme prsty a prajeme veľa sily a úspechov pri vedení vašich žiakov a študentov.

Zoznam bibliografických odkazov

- ANDERSON, L W., KRATHWOHL, D R (eds.) (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: a revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Longman
- BASLEROVÁ, P. (2018). Osoba so zrakovým postihnutím. HUČÍK, J., MIKURČÍKOVÁ, L. (Eds.) *Špeciálna pedagogika pre pomáhajúce profesie II*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 55-75.
- BATES, A. (1991) Third generation distance education: the challenge of new technology. *Research in Distance Education*, 3(2), 10-15.
- BRAME, C. J. (2016). Effective educational videos: principles and guidelines for maximizing student learning from video content. *CBE life sciences education*, roč. 15, č. 4, Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5132380/>
- BROWN, G., BULL, J., PENDLEBURRY, M. (1997). *Assessing student learning in higher education*. London: Routledge.
- BUZAN, T., BUZAN, B. (2011). *Myšlenkové mapy. Probud'te svou kreativitu, zlepšete svou paměť, změňte svůj život*. Brno: Computer Press, a.s
- BYČKOVSKÝ, P. (1988). *Základy měření výsledků výuky: Tvorba didaktického testu*. Praha: ČVUT VÚIS.
- CAMPBELL, M. E. 2007. Communicating with adolescent. *CME*, roč. 25, č. 5, s. 224-227.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR)*. (2007) Cambridge: Cambridge University Press. Dostupné na http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf
- CORNELIUS, S., HIGGISON, C. (2001). *Online tutoring e-Book. chapter 2 the tutor's role and effective strategies for online tutoring*. Edinburgh: Heriot-Watt University.
- COTTINI, L., VIVANTIHO, G. (2018). *Autizmus. Čo a ako robiť s deťmi a mládežou v škole*. Bratislava: NOXI.
- COUPLAND, J. (2014). *Small talk*. London, New York: Routledge.
- ČÁP, J., MAREŠ, J. (2001). *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001.
- DOČKAL, V. (2005). *Informačno-metodický materiál k organizácii výchovy a vzdelávania integrovaných intelektovo nadaných žiakov v 1.-4. ročníku základnej školy č. CD-2005-19375/26373-1:091*.
- DUBAYOVÁ, T., KOCHOVÁ (HAFIČOVÁ), H. (2016). *Mentor ako facilitátor školskej úspešnosti žiakov z rómskeho etnika na strednej škole*. Prešov: REF.
- GAVORA, P. (1992). *Žiak a text*. Bratislava: SPN, 1992.
- GAVORA, P. (2008). *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava: UK.
- GAVORA, P., KOLDEOVÁ, L., DVORSKÁ, D. (2010). *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského. Dostupné na: < <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/index.php/kapitoly/testy-vedomosti/usporiadanie-uloh.php>>
- GLUCHMANOVÁ, M. 2007. K niektorým terminologickým otázkam učiteľskej etiky. *Pedagogická orientace*, roč. 2 s. 11-25.
- GOURGEY, A. F. (1992). Tutoring developmental mathematics: overcoming anxiety and fostering independent learning. *Journal of Developmental Education*, roč. 15, č. 3, s. 10.
- GUO, P. J., KIM, J., RUBIN, R. (2014). How video production affects student engagement: An empirical study of MOOC videos. *Proceedings of the first ACM conference on Learning@ scale conference*. s. 41-50.
- HELUS, Z. (1982). *Pojetí žáka a perspektivy osobnosti*. Praha: SPN.
- Etický kódex pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov*. (2019) <https://www.minedu.sk/eticky-kodex-pedagogicky-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov/>

- HUČÍK, J., HREBEŇÁROVÁ, L. (2016). Návrh etického kódexu špeciálnych pedagógov. DUBAYOVÁ, T. HUČÍK, J. (Eds.) *Profesijná etika ako základ školskej úspešnosti žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v inklúzii*. Prešov: Prohu, s. r. o.
- HUČÍKOVÁ, A. (2018). Osoba s vývinovou poruchou učenia a poruchou aktivity a pozornosti. HUČÍK, J., MIKURČÍKOVÁ, L. (Eds.) *Špeciálna pedagogika pre pomáhajúce profesie II*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 125-143.
- HUČÍKOVÁ, A., HUČÍK, J. (2012). *Deti, trochu iné, v školskej edukácii*. Liptovský Ján: Prohu, s. r. o.
- CHRÁSKA, M. (1999). *Didaktické testy. Príručka pro učitele a studenty*. Brno: Paido – edice pedagogické literatury.
- JAKUBEKOVÁ, M., FINKEI, E. (2014). *Tvorba prezentácie a jej efektívne využitie vo vzdelávaní na základných a stredných školách*. Bratislava: MPC.
- KINTSCH, W., van DIJK, T. A. (1978). Toward a model of text comprehension and production. *Psychological Review*, Vol. 85. No. 5, 363–394. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.85.5.363>
- KLEMBÁROVÁ, J. (2012). Do we need professional ethics for special needs education teacher? *Ethics and Bioethics in Central Europe*, roč. 2, č. 3-4. s.153-165.
- KNECHT, P. (2007). Úvodom k hodnocení učebnic. MAŇÁK, J., KNECHT, P. (eds.): *Hodnocení učebnic*. Brno: Apside.
- LAPITKA, M., HANULJAKOVÁ, H., DEMKANIN, P., KUBIŠ, T. (2015). *Metodika tvorby testových úloh a testov*. Bratislava: NÚCEM. ISBN 978-80-89638-28-4.
- LAVICKÝ, T. (2014). *Tvorba a vyhodnotenie školského testu*. Bratislava: MPC.
- LAZNIBATOVÁ, J. (2003). *Nadané dieťa*. Bratislava: Iris.
- LIBA, J., MIRDALIKOVÁ, P. (2021). *Edukačná podpora prevencie problémov s návykovými látkami u rómskych žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia*. Prešov: Pedagogická fakulta.
- LIPNICKÁ, M. (2015). Práva a povinnosti pedagógov v edukácii a v spolupráci podľa legislatívnych a etických pravidiel. *Manažment školy v praxi*, roč. 3, č. 1, s. 17-21.
- LYTVYNOVA, S. (2019). Electronic textbook as a component of Smart Kids technology of education of elementary school pupils. *CEUR Workshop Proceedings*, roč. 2393, s. 105-120. Dostupné na <http://ceur-ws.org/Vol-2393/paper_245.pdf>
- MÁTEL, A. (2016). *Etické kódexy sociálnej práce*. Bratislava: Spoločnosť pre rozvoj sociálnej práce.
- MUELLER, M. P., OPPENHEIMEER, M. D. (2014). The pen is mightier than the keyboard: advantages of longhand over laptop note taking. *Psychological Science*. roč. 25 č. 6, s. 1159-1168 Dostupné na Internete <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0956797614524581>
- MUNDEN, A., ARCELUS, J. (2006). *Poruchy pozornosti a hyperaktivita*. Praha: Portál.
- National Association of Special Education Teachers. (2022). *Attention Deficit Hyperactive Disorder (ADHD)*. Dostupné na: <https://www.naset.org/professional-resources/exceptional-students-and-disability-information/attention-deficit-hyperactive-disorder-adhd#c8761>
- NEDĚLKOVÁ, M. (2018). Osoba s výnimočným nadaním. HUČÍK, J., MIKURČÍKOVÁ, L. (Eds.) *Špeciálna pedagogika pre pomáhajúce profesie II*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 200-218.
- NKAMBOU, R., BOURDEAU, J., MIZOGUCHI, R. (Eds.) (2010). Advances in intelligent tutoring systems. Springer, Heidelberg: *Studies in Computational Intelligence*, roč. 308.
- OSTATNÍKOVÁ, D., HNILICOVÁ, S. (2021). *Poruchy autistického spektra - manažment autizmu*. 1 revízia. Štandardné postupy. Bratislava: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky.
- PETTY, G. (2002). *Moderní vyučování*. Praha: Portál.
- PRŮCHA, J. (1998). *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno Paido.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. (2009). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- PRUSÁKOVÁ, V. (2014). Profesionalita lektora. *Osobnost lektora vo vzdelávaní dospelých*. Banská Bystrica: PF UMB.
- PRUSÁKOVÁ, V. (2014). Profesionalita lektora. *Osobnost lektora vo vzdelávaní dospelých*. Banská Bystrica: PF UMB.
- SCHMIDTOVÁ, M. (2018). Osoba so sluchovým postihnutím. HUČÍK, J., MIKURČÍKOVÁ, L. (Eds.) *Špeciálna pedagogika pre pomáhajúce profesie II*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, s. 76-95.
- SLOWÍK, J. (2007). *Speciální pedagogika*. Praha: Grada.
- STENBOM, S. (2015). *Online coaching as a Relationship of Inquiry: Exploring one-to-one online education*. PhD thesis, KTH Royal Institute of Technology.
- Štátny vzdelávací program pre 2. stupeň základnej školy v Slovenskej republike. *ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie*. (2014). Bratislava: ŠPÚ.
- TRAIN, A. (2001). *Nejčastější poruchy chování dětí*. Praha: Portál.
- TUREK, I. (1997). *Tvorba zrozumiteľného textu*. Bratislava: STU.
- VALENTA a kol. (2012). *Školská integrace žáků se zdravotním postižením*. Ústí nad Labem: ESF EU MŠMT.
- WOOD, W. B., TANNER, K. D. (2012). The role of the lecturer as tutor: doing what effective tutors do in a large lecture class. *CBE—Life Sciences Education*, roč. 11, s. 3-9. (Dostupné z: <https://www.lifescied.org/doi/full/10.1187/cbe.11-12-0110>)
- YESINA, O. H., LINHUR, L. M. (2012). Electronic textbooks: advantages and disadvantages. *Visnyk Sotsialno-Ekonomichnykh Doslidzhen Zb. Nauk*, roč. 44, č. 1, s. 181–186.
- ŽOLNOVÁ, J. (2020). Podpora žiakov so špecifickými vývinovými poruchami učenia v hlavnom prúde vzdelávania na Slovenska. *Uniwersalizm w edukacji społeczeństwa globalnego*. Siedlce: Instytut kultury regionalnej i badań literackich im. Franciszka Karpińskiego.

O autoroch

Hedviga Hafičová, PhD.

(Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta)

Mgr. Hedviga Hafičová PhD. v roku 2010 ukončila doktorandské štúdium v špecializácii Teória vyučovania predmetov na 1. stupni základnej školy na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove so zameraním na aplikáciu informačno-komunikačných technológií do primárneho vzdelávania. Pôsobí na Katedre prírodovedných a technických disciplín na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Jej vedeckovýskumné zameranie súvisí s aplikáciou moderných technológií do vzdelávania detí predškolského a mladšieho školského veku. Bola spoluriešiteľkou vo viacerých grantových projektoch. Ako lektorka sa venuje kontinuálnemu vzdelávaniu učiteľov predprimárneho, primárneho a sekundárneho vzdelávania a pôsobí ako metodička pre pedagogickú prax. V projektoch organizovaných Roma Education Fund lektorovala kurzy spojené s prípravou učiteľov na výkon mentoringu, v spoluautorstve pripravila program špecializačného vzdelávania a vysokoškolskú učebnicu k tomuto kurzu.

Rastislav Rosinský, doc., PhDr., PhD.

(Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva)

doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD. v roku 1998 ukončil doktorandské štúdium v odbore Technológia vzdelávania na UKF v Nitre a v roku 2009 habilitoval v odbore Predškolská a elementárna pedagogika na Pedagogickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Pôsobí na Ústave romologických štúdií Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Jeho vedeckovýskumné zameranie súvisí s edukáciou chudobných a rómskych detí. Bol zodpovedným riešiteľom mnohých grantových národných a medzinárodných projektoch. Pôsobil ako expert vo viacerých národných projektoch zameraných na vzdelávanie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Je autorom niekoľkých vedeckých monografií a desiatok vedeckých štúdií publikovaných v renomovaných časopisoch a vydavateľstvách.

Tatiana Dubayová, doc. Mgr. PhD.

(Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta)

Doc. Mgr. Tatiana Dubayová, PhD. Ukončila v roku 2001 magisterské štúdium v odbore psychológia na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove a v roku 2010 absolvovala doktorandské štúdium na Faculty of Medical Sciences, University of Groningen, Groningen (Holandsko) v oblasti health sciences so zameraním na kvalitu života pacientov s Parkinsonovou chorobou. Od roku 2006 pôsobí na Katedre špeciálnej pedagogiky Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, je autorkou a spoluautorkou viacerých vedeckých štúdií uverejnených v karentovaných časopisoch. Od roku 2013 spolupracovala s Roma Education Fund (REF) v Prešove ako lektorka pri vedení kurzov mentoringu, v ktorých boli pripravovaní pedagógovia stredných škôl na úlohu mentora. Pracovala niekoľko rokov v občianskom združení Pomoc obetiam násilia a absolvovala dlhodobý výcvik v systemickej terapii. V súčasnosti poskytuje tiež dištančné poradenstvo pre deti v občianskom združení Spoločnosť priateľov detí Li(e)nka.

O nadácii

Nadácia Rómsky vzdelávací fond je organizačnou zložkou zahraničnej nadácie Roma Education Fund – Roma Oktatási Alap (REF), ktorá vznikla v rámci Dekády inkluzie Rómov v roku 2005. Poslaním Nadácie REF je napomáhať eliminácii rozdielov vo vzdelanostnej úrovni Rómov a Nerómov. Nadácia REF poskytuje granty a štipendiá organizáciám a jednotlivcom, ktorí zdieľajú presvedčenie o potrebe kvalitného a inkluzívneho vzdelávania, bez segregácie.

Pobočka REF Slovensko funguje od roku 2014 a od toho času poskytuje mentoring a tútoring pre rómskych študentov stredných škôl a zabezpečuje štipendijnú podporu rómskym študentom stredných a vysokých škôl. V súčasnosti REF na Slovensku realizuje a podporuje projekty zamerané na štipendijnú podporu, mentoring a tútoring pre rómskych študentov stredných škôl, s cieľom podporovať kvalitné vzdelávanie ako také, zvýšiť počet rómskych študentov na stredných a vysokých školách, znížiť počet študentov, ktorí ukončia štúdium na strednej resp. vysokej škole pred jej riadnym ukončením, zlepšiť študijné výsledky žiakov a ich školskú dochádzku. Od svojho pôsobenia na Slovensku REF podporila takmer 6 000 rómskych detí, viac než 1 200 členov Toy Library a viac ako 600 rodičov v rámci aktivity Your Story. V rámci stredoškolského štipendijného programu každoročne podporuje v priemere 300 študentov stredných škôl a takmer 100 študentov vysokých škôl.

Prostredníctvom svojich modelov REF Slovensko poskytuje podporu v nasledovných oblastiach:

- Zlepšovanie prístupu rómskych detí ku kvalitnému vzdelávaniu a starostlivosti v ranom veku.
- Zlepšovanie školských výsledkov rómskych detí vo veku od 6 do 14 rokov.
- Zlepšovanie akademického prospechu rómskych študentov a zvyšovanie počtu rómskych študentov s ukončeným stredoškolským vzdelaním.
- Zvyšovanie počtu absolventov vysokých škôl a posilňovanie identity rómskych vysokoškolákov.
- Podpora zamestnateľnosti rómskej mládeže a dospelých prostredníctvom programov, ktoré im dávajú druhú šancu na vzdelanie, či na odborné zaškolenie

Amos Academy – online tútoringové centrum

V rámci projektu „Šanca mať budúcnosť“ Nadácia REF Slovensko spustila v apríli 2021 online tútoringové centrum Amos Academy, ktoré poskytuje online doučovanie pre žiakov základných a študentov stredných škôl. Amos Academy je prvým online tútoringovým centrom svojho druhu na Slovensku.

V rámci projektu boli stanovené 3 špecifické ciele, a to poskytnúť žiakom ZŠ a študentom SŠ:

- Online tútoring zameraný na zlepšenie študijných výsledkov.
- Tútorsku podporu zameranú na úspešné ukončenie ZŠ, SŠ a plynulý prechod na VŠ.
- Mentorskú a túorskú podporu s cieľom predchádzať predčasnému ukončeniu vzdelávania študentov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Predkladaný projekt vychádza z dosiahnutých výsledkov v minulosti realizovaných obdobných projektov. Žiadateľ projektu na základe dlhoročných skúseností pri presadzovaní inkluzívneho vzdelávania predpokladá, že navrhované aktivity projektu prispievajú k zmierneniu popísanej problémovej situácie cieľovej skupiny projektu a prispievajú k zlepšeniu školskej úspešnosti žiakov zapojených do projektu. Cieľovej skupine projektu bude počas celej implementácie aktivít projektu poskytovaný **individuálny prístup, neustále vedenie, viacnásobné opakovanie výkladu učiva, názorné pomôcky, neustála spätná väzba.**

Veríme, že projekt Šanca mať budúcnosť, ktorého výstupom je online tútoringové centrum Amos Academy pre vás bude prínosom a využijete jeho služby naplno. Viac informácií nájdete na webovej stránke www.amosacademy.sk

Názov projektu: Šanca mať budúcnosť
Hlavný cieľ projektu: **Podpora študentov stredných škôl za účelom zlepšovania ich študijných výsledkov a kompetencií**
Trvanie projektu: **10/2020 – 09/2022**
Miesto realizácie projektu: **Banskobystrický kraj, Košický kraj, Nitriansky kraj, Prešovský kraj, Trenčiansky kraj, Trnavský kraj, Žilinský kraj.**
Typ projektu: **Dopytovo-orientovaný projekt**
Riadiaci orgán: **Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR**
Sprostredkovateľský orgán: **Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR**

*Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu
v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.*

www.ludskezdroje.gov.sk

www.esf.gov.sk

www.minedu.sk

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Autori:	Mgr. Hedviga Hafičová, PhD. doc. PhDr. Rastislav Rosinský, PhD. doc. Mgr. Tatiana Dubayová, PhD.
Recenzenti:	doc. Mgr. Ján Hučík, PhD. doc. Mgr. Jurina Rusnáková, PhD. PaedDr. Zuzana Vagnerová
Vydavateľstvo:	Nadácia Rómsky vzdelávací fond – organizačná zložka zahraničnej nadácie Roma Education Fund
Vydanie:	prvé
Náklad:	
Počet strán:	82 strán
Návrh obálky:	Mgr. Veronika Komárová
Sadzba:	Mgr. Hedviga Hafičová, PhD.
Obrázky v publikácii:	Peggy a Marco Lachmann-Anke dostupné na: https://lnk.sk/lyn9

ISBN 978-80-570-3565-7

ISBN (online verzia) 978-80-570-3566-4